

Utlåtande 2004:168 RVIII (Dnr 303-1279/2004)

Framtagandet av ett nytt miljöprogram och en lokal strategi för hållbar utveckling i Stockholms stad (Agenda 21)

Hemställan från miljö- och hälsoskyddsnämnden

Kommunstyrelsen föreslår kommunfullmäktige besluta följande

1. Miljö- och hälsoskyddsnämnden får i uppdrag att ta fram ett förslag till nytt miljöprogram inklusive hälsofrågor inför år 2007.
2. Miljö- och hälsoskyddsnämnden får i uppdrag att ta fram ett förslag till en för staden gemensam strategi med plattform för Agenda 21-arbetet i staden till halvårsskiftet 2005.
3. Miljö- och hälsoskyddsnämnden uppmanas att ta fram information med råd för hur lokala Agenda 21-samordnare och nämnder kan arbeta vidare med lokala strategier samt erbjuda handledning med seminarier m.m.

Föredragande borgarrådet Viviann Gunnarsson anför följande.

Bakgrund

Miljö- och hälsoskyddsnämnden beslutade den 2 mars 2004 att föreslå att kommunstyrelsen samordnar framtagandet av en lokal strategi för hållbar utveckling.

Stockholms stad har genom ett särskilt beslut i kommunstyrelsen undertecknat den internationella s k Aalborgdeklarationen. Genom detta förbinder sig Stockholm att fortsätta att driva ett Agenda 21-arbete och att utarbeta en långsiktig plan för hållbar utveckling. Stockholms stad blev genom undertecknandet även medlem i European Sustainable Cities and Towns Campaign, ett

forum för kunskaps- och erfarenhetsutbyte med andra städer och orter i Europa.

Nationalkommittén för Agenda 21 och Habitat har nu avrapporterat sitt arbete med förslag till det fortsatta arbetet med Agenda 21, Habitat och hållbar utveckling. Den föreslår bl.a. att lokala strategier för hållbar utveckling tas fram.

En lokal strategi för hållbar utveckling bör i sin förlängning kunna bli en del av arbetet med att förena relevanta program och arbetsområden i Stockholms stad. Framtagandet av en sådan lokal strategi skulle kunna inordnas i arbetet med att utveckla stadens miljöprogram till ett program för hållbar utveckling. Stadens miljöprogram sträcker sig till och med 2006.

Miljö- och hälsoskyddsnämnden beslutade den 2 mars 2004 att föreslå att kommunstyrelsen samordnar framtagandet av en lokal strategi för hållbar utveckling.

Remisser

Ärendet har remitterats till stadsledningskontoret, gatu- och fastighetsnämnden, stadsbyggnadsnämnden, Stockholms Näringslivskontor AB, Stockholm Vatten AB och stadsdelsnämnderna Östermalm, Hägersten och Rinkeby.

Stadsledningskontoret instämmer i att det finns motiv till att ta fram en sektorsövergripande och långsiktig strategi för hållbar utveckling och att arbetet bör ledas av kommunstyrelsen. Kontoret påpekar att miljö- och hälsoskyddsnämndens hemställan inte gäller ett program för hållbar utveckling. Kontoret anser att framtagandet ändå bör övervägas under arbetet med strategin.

Gatu- och fastighetsnämnden välkomnar miljöförvaltningens förslag till fördjupning av Agenda 21-processen i Stockholm och kan inte se någon konflikt mellan miljökrav och en positiv ekonomisk och social utveckling.

Stadsbyggnadsnämnden instämmer i behovet av ett övergripande program och påpekar att tillräckliga resurser bör avdelas för processen vid framtagandet. Nämnden pekar på behovet av ett tvärsektoriellt arbetssätt, något som nämnden har goda erfarenheter av i bl.a. rapporten Vision Stockholm 2030.

Stockholms Näringslivskontor AB efterlyser att frågor som rör tillväxt, sysselsättning och företagande belyses och blir en viktig del i framtagandet av den lokala strategin. Som grund till detta finns förslaget till nytt näringslivspolitiskt program för Stockholms stad.

Stockholm Vatten AB:s remissvar är fokuserat på de delar av Agenda 21-arbetet som ligger inom bolagets ansvar. Bolaget välkomnar beslutet och betonar att samordningen av Agenda 21-arbetet hålls på en övergripande nivå.

Östermalms stadsdelsnämnd instämmer i att det är angeläget att de olika aspekterna inom hållbar utveckling, ekonomi, sociala frågor och ekologi, hanteras samlat istället för i separata program och policys. Nämnden understryker att erfarenheter och kunskaper från stadsdelarnas tidigare miljöprojekt bör tas tillvara. Nämnden är dock orolig för att deltagandet i ett nytt internationellt utvecklingsarbete, där stadens indikatorer kan komma att behöva anpassas till nya yttre förutsättningar, kan leda till att stadens indikatorer för hållbar utveckling fördröjs.

Hägerstens stadsdelsnämnd ser det som nödvändigt att ta ett grepp om hållbar utveckling i staden som helhet men framför en viss tveksamhet inför ett hållbarhetsprogram. Stockholms Miljöprogram har blivit ett bra verktyg och nämnden framhåller att ett hållbarhetsarbete kommer att kräva extra stöd och resurser till stadsdelsnämnderna.

Rinkeby stadsdelsnämnd stödjer i stort sett förslagen och framhåller att det miljömässiga inslaget i strategin bör få tillräcklig tyngd för att stödja det övergripande inriktningsmålet.

Mina synpunkter

Stadens fem övergripande inriktningsmål ska samverka bl.a. för att göra Stockholm till en ekologiskt hållbar storstad. Förutom de samverkanspartner som nämns i bakgrunden verkar staden också för att fortsätta vara en EKO-kommun bl.a. genom deltagandet i Sveriges EKO-kommuners samarbete utifrån den miljöpolicy som staden antog 1997. Som en följd av detta kommer det att bli centralt att utarbeta en strategi för hållbar utveckling där ekologiska, ekonomiska, demokratiska och sociala perspektiv samverkar. Grunden för detta är redan lagd. En rad strategier, program och metoder har utarbetats i vilka delaktighet och ett demokratiskt perspektiv är integrerat i processen, men det förekommer ibland målkonflikter utifrån perspektivet hållbar utveckling. En övergripande strategi för hållbar utveckling kommer att kunna klarlägga hanteringen av sådana målkonflikter.

Jag anser att en strategi för hållbar utveckling måste ske stegvis. Först måste stadens integrerade ledningssystem (ILS) utvecklas vad gäller miljöledningssystemet och miljörevisionen. Uppföljningen av nyckeltalen i miljöprogrammet måste också kunna redovisas samlat. En första sådan genomgång görs under tertiärrapport 2 för 2004. Detta sammantaget betyder att systemen för uppföljning och utvärdering fortfarande måste stärkas för att kunna hantera uppföljning och utvärdering ur ett hållbarhetsperspektiv. Utifrån miljöförvaltningens tjänsteutlåtande om en lokal hållbarhetsstrategi anser jag därför att staden bör börja med att ta fram en strategi/plattform för Agenda 21-arbetet som innebär att ett hållbarhetsperspektiv anläggs i stadsdelarna samt i övriga förvaltningar samtidigt som arbetet med ett nytt miljöprogram för 2007 påbörjas. Just nu pågår ett arbete i staden med att ta fram det första folkhälsoprogrammet för Stockholm. Det nya miljöprogrammet bör även innehålla folkhälsofrågor och ambitionen bör vara att samordna dessa program. I ett andra steg med början under 2006 bör program, policies och riktlinjer sammanfogas till en för staden övergripande strategi för hållbar utveckling. Denna strategi bör integreras i stadens styrsystem och sammanhållas av kommunstyrelsen.

I budgeten för 2005 anges att budgetens ställning som styrverktyg ska stärkas och att den ska innehålla information om vilka kommunövergripande styrdokument som finns. En strategi och senare ett program för hållbar utveckling kommer att kunna förstärka denna inriktning och budgetens ställning i stadens styrning. De första stegen för att nå detta är att förbättra miljöledningssystemet. I budgeten betonas att alla nämnder ska utveckla den egna verksamheten i en hållbar riktning så att den lokala strategin kan påbörjas och få vidgade dimensioner i vilka sociala och ekonomiska aspekter integreras.

Miljö- och hälsoskyddsnämnden ges i uppdrag att ta fram ett nytt miljöprogram som ska gälla från och med 2007. Förslaget ska presenteras under 2005. I det nya miljöprogrammet ska staden beakta folkhälsofrågorna, vilka har tydliga ekonomiska och sociala dimensioner. Detta kräver mer utbyte över nämnd- och styrelsegränserna.

Miljö- och hälsoskyddsnämnden ska fortsätta att samordna Agenda 21-arbetet och stadsdelsnämnderna ska bedriva det lokala arbetet i större omfattning. I budgeten anges att fler nämnder ska involveras i Agenda 21-processen och jag ser det som naturligt att dessa integrerar frågorna i sin verksamhet.

Som nämnts måste processen att nå en strategi för hållbar utveckling ske stegvis. I ett första steg ska miljöprogrammet utvidgas med folkhälsofrågorna, vilka har tydliga sociala och ekonomiska dimensioner. Miljöprogrammet bör som budgeten föreslår kostnadsberäknas och fokus bör ligga på de områden som staden själv kan påverka. Inför det nuvarande programmet gjordes en

grundlig utredning som efter uppdatering kan ligga till grund för nästa program.

Det är viktigt att som i det första programarbetet fortsätta att använda Agenda 21-perspektivet, där IT-baserade lösningar, dialog och invånarnas samt lokala aktörers medverkan betonas. Eftersom grunden redan är lagd bör fokus ligga på själva förändringen och på uppföljningen. I detta sammanhang fyller tertialrapporterna och boksluten viktiga funktioner, liksom utvecklingen av stadens miljöledningssystem och miljörevisionen. För närvarande är dock systemen för uppföljning inte tillräckliga för att kunna ligga till grund för en samlad utvärdering för staden, varför dessa måste utvecklas.

Nationalkommittén för Agenda 21 och Habitat föreslår att Agenda 21-arbetet bör fördjupas och att lokala strategier för hållbar utveckling ska arbetas fram. Vad som avses med Agenda 21-arbete framgår av miljöförvaltningens tjänsteutlåtande.

För att stärka och samordna stadens inriktning i Agenda 21-arbetet ges miljö- och hälsoskyddsnämnden i budgeten för 2005 i uppdrag att utarbeta en strategi/gemensam plattform för stadens Agenda 21-arbete. Detta innebär en vidareutveckling och en konkretisering av det arbete som redan pågår. Stockholms stads indikatorer för hållbar utveckling, vilka arbetats fram i en bred dialog, har i stort sett fyllt funktionen av ett Agenda 21-program. Miljö- och hälsoskyddsnämnden ska innan halvårsskiftet 2005 presentera strategin/plattformen för Agenda 21 och ett program för hur lokala Agenda 21-samordnare och förvaltningschefer bör arbeta vidare med lokala strategier. Medel för detta bör sökas ur kompetensfonden.

Det är bra att arbetet med indikatorerna fortsätter och implementeras i Agenda 21-processen. Det går inte att dra en skarp skiljelinje mellan målen i miljöprogrammet och Agenda 21. Agenda 21 innebär till sin karaktär att flera dimensioner beaktas i ett integrerat arbete på lokal nivå för att uppnå stadens fem övergripande mål. En plattform konkretiserar vilka programområden som står i fokus och vilken den minsta gemensamma nämnaren för stadens Agenda 21-arbete är.

Det är i linje med denna utveckling att miljö- och hälsoskyddsnämnden får i uppdrag att främja utbytet mellan nämnderna och styrelserna, att kunskaps- och erfarenhetsöverföringen utvecklas och att nämnden fortsätter vara stadens nationella och internationella kontaktpunkt.

I det konkreta arbetet med nämnderna och styrelserna är det viktigt att stödja processen så att den integreras i den dagliga verksamheten på den lokala nivån. Det kan vara viktigt att genomföra gemensamma kampanjer och arbeta med en fråga i taget så att detta även stödjer stadens övriga arbete. Exempel på

detta kan vara integrationsarbetet inom stadsdelsförnyelsen, bostadsbyggande, energi- och trafikfrågorna, miljödiplomering av småföretag samt utvecklingen av avfalls/återvinningshanteringen. I detta arbete bör även samarbetet med konsumentnämnden och de lokala konsumentvägledarna kunna fördjupas.

Det interna miljöarbetet inklusive uppföljningen av miljöprogrammet ska vara en naturlig del av verksamheten, medan Agenda 21-arbetet är bredare och riktat utåt mot allmänheten. Att dra erfarenheter av varandras arbete bör ändå främjas då detta leder till synergieffekter och kompetensutveckling.

Borgarrådsberedningen tillstyrker föredragande borgarrådets förslag.

Reservation anfördes av borgarråden *Kristina Axén Olin*, *Sten Nordin* och *Mikael Söderlund* (alla m) och *Jan Björklund* (fp) enligt följande.

Vi föreslår kommunstyrelsen föreslå kommunfullmäktige besluta att

1. avslå föredragande borgarrådets förslag till beslut
2. därutöver anför följande.

Arbetet för en bättre miljö och en hållbar utveckling är viktigt och bör genomsyra hela stadens verksamhet. Men denna process bör inte isoleras till ett enskilt program eller policydokument. Stadens målsättning bör vara att skapa förutsättningar för en så hög tillväxt som möjligt utan att miljön påverkas. På så sätt får vi en levande och fungerande stad.

Avskiljer man miljöfrågor från andra aspekter i samhället leder det ofta till konflikter mellan olika miljömål och ekonomisk utveckling. Väsentliga beståndsdelar i en modern stad - som exempelvis infrastruktur, parkeringsmöjligheter, valfrihet och bostadsägande - bör ses som positiva faktorer för en hållbar utveckling. På samma sätt bör kulturliv, tillväxt och näringsliv, restaurang och besöksnäring samt idrotts och föreningsliv tas med för att uppnå detta helhetsperspektiv.

Det finns en överhängande risk att ambitiösa miljöprogram blir ovetenskapliga och politiskt subjektiva, då det ofta är svårt att mäta vad som är hållbar utveckling. Vi är tveksamma till de indikatorer som är framtagna för att ligga till grund för stadens lokala Agenda-21 arbete.

Exempelvis finns det en indikator om miljömärkt el som bygger på en felaktig uppfattning om att kärnkraften som energikälla inte är miljövänlig och bör avvecklas.

Dessutom motsätter vi oss majoritetens planer på att anställa Agenda-21 samordnare i varje stadsdel. Vi är övertygade om att det är bättre för miljön om mer resurser anslås till städning, än till fler byråkrater.

Med anledning av vad som har framförts ovan, säger vi nej till föredragande borgarrådets förslag till beslut.

Kommunstyrelsen delar borgarrådsberedningens uppfattning och föreslår kommunfullmäktige beslut följande

1. Miljö- och hälsoskyddsnämnden får i uppdrag att ta fram ett förslag till nytt miljöprogram inklusive hälsofrågor inför år 2007.
2. Miljö- och hälsoskyddsnämnden får i uppdrag att ta fram ett förslag till en för staden gemensam strategi med plattform för Agenda 21-arbetet i staden till halvårsskiftet 2005.
3. Miljö- och hälsoskyddsnämnden uppmanas att ta fram information med råd för hur lokala Agenda 21-samordnare och nämnder kan arbeta vidare med lokala strategier samt erbjuda handledning med seminarier m.m.

Stockholm den 10 november 2004

På kommunstyrelsens vägnar:
ANNIKA BILLSTRÖM

Viviann Gunnarsson

Anette Otteborn

Reservation anfördes av *Kristina Axén Olin*, *Sten Nordin* och *Rolf Könberg* (alla m) och *Ann-Katrin Åslund* och *Ulf Fridebäck* (båda fp) med hänvisning till reservationen av (m) och (fp) i borgarrådsberedningen.

Särskilt uttalande gjordes av *Ewa Samuelsson* (kd) enligt följande.

Arbetet för en bättre miljö och en hållbar utveckling är viktigt och bör genomsyra hela stadens verksamhet. Men denna process bör inte isoleras till ett enskilt program eller policydokument. Stadens målsättning bör vara att skapa förutsättningar för en så hög tillväxt som möjligt utan att miljön påverkas. På så sätt får vi en levande och fungerande stad.

Avskiljer man miljöfrågor från andra aspekter i samhället leder det ofta till konflikter mellan olika miljömål och ekonomisk utveckling. Väsentliga beståndsdelar i en modern stad - som exempelvis infrastruktur, parkeringsmöjligheter, valfrihet och bostadsägande - bör ses som positiva faktorer för en hållbar utveckling. På samma sätt bör kulturliv, tillväxt och näringsliv, restaurang och besöksnäring samt idrotts och föreningsliv tas med för att uppnå detta helhetsperspektiv.

Jag ställer mig också tveksam till de indikatorer som är framtagna för att ligga till grund för stadens lokala Agenda-21 arbete.

ÄRENDET

Nationalkommittén för Agenda 21 och Habitat har avrapporterat sitt arbete med förslag på det fortsatta arbetet med Agenda 21, Habitat och hållbar utveckling. Den föreslår bl a att lokala strategier för hållbar utveckling tas fram.

En lokal strategi för hållbar utveckling bör i sin förlängning kunna bli en del av arbetet med att förena relevanta program och arbetsområden i Stockholms stad. Framtagandet av en sådan lokal strategi skulle kunna inordnas i arbetet med att utveckla stadens miljöprogram till ett program för hållbar utveckling. Stadens miljöprogram sträcker sig till och med 2006.

Miljö- och hälsoskyddsnämnden beslutade den 2 mars 2004 att föreslå att kommunstyrelsen samordnar framtagandet av en lokal strategi för hållbar utveckling.

Viktiga mål- och handlingsprogram i staden som relaterar till Agenda 21 och som sammantaget bidrar till Stockholms stads arbete med hållbar utveckling är t ex stadens Översiktsplan (kommunfullmäktigebeslut 1999), Näringslivsprogrammet Företagsplats Stockholm (2000), Servicepolicy för Stockholms ytterstad (2000), Vattenprogram för Stockholm (2000), Program för ekologiskt byggande (berörda nämnder 2000), Integrationsprogram för valfrihet och samverkan i Stockholms stad (2001), Dagvattenstrategi (2002), Stockholms miljöprogram (2003), Stockholms handlingsprogram mot växthusgaser (2003) samt Renhållningsordning med avfallsplan (2003).

Miljö- och hälsoskyddsnämnden beslöt den 2 mars 2004 att

1. godkänna förvaltningens förslag till inriktning på Agenda 21-arbetet
2. föreslå att kommunstyrelsen samordnar framtagandet av en lokal strategi för hållbar utveckling i Stockholms stad, i samverkan med stadens nämnder
3. översända ärendet för kännedom till samtliga nämnder och bolagsstyrelser
4. översända ärendet för kännedom till föreningen Sveriges ekokommuner.

Reservation anfördes av ledamöterna *Magnus Hellström* (m) och *Katarina Larsson* (m) samt tjänstgörande ersättaren *Lena Bring* (m), bilaga.

Särskilt uttalande gjordes av ledamoten *Björn Ljung* (fp) samt tjänstgörande ersättarna *Gustav Åkerblom* (fp) och *Rasmus Rasmusson* (kd), bilaga.

Miljöförvaltningens tjänsteutlåtande den 16 februari 2004 är i huvudsak av följande lydelse.

Sammanfattning

Agenda 21 är FN:s långsiktiga och globala handlingsprogram som ger mål och riktlinjer för att uppnå en hållbar utveckling. Agenda 21 omfattar alla samhällssektorer och berör ekologiska, sociala och ekonomiska frågor samt demokratifrågor.

Agenda 21 utvärderades efter 10 år när världens länder samlades på FN:s Världstoppmöte om hållbar utveckling i Johannesburg 2002. Toppmötet i Johannesburg bidrog till att definitivt erkänna begreppet hållbar utveckling som en överordnad princip för FN:s arbete. Ett handlingsprogram som ger rekommendationer för det fortsatta arbetet med att genomföra Agenda 21 antogs. En svensk nationell strategi för hållbar utveckling togs fram av Miljödepartementet inför Johannesburgsmötet. Denna revideras våren 2004.

Nationalkommittén för Agenda 21 och Habitat har avrapporterat sitt arbete med förslag på det fortsatta arbetet med Agenda 21, Habitat och hållbar utveckling. Den föreslår bl a att lokala strategier för hållbar utveckling tas fram. Förvaltningen delar denna uppfattning. En lokal strategi för hållbar utveckling bör i sin förlängning kunna bli en del av arbetet med att förena relevanta program och arbetsområden i Stockholms stad i ett program för hållbar utveckling.

Kommunfullmäktige beslöt 1994 att staden ska arbeta med Agenda 21. I Stockholms stads budget 2004 påpekas särskilt att Agenda 21-arbetet i stadsdelsnämnderna åter ska ges hög prioritet och stärkas.

I Miljö- och hälsoskyddsnämndens budget 2004 anges att: "Nämnden har ett ansvar att stödja varje stadsdelsnämnds arbete med Agenda 21".

Stödet till stadsdelsförvaltningarna innebär idag att Miljöförvaltningens kompetens och erfarenheter används för att bistå stadsdelarnas arbete med lokala miljöfrågor, livsmiljö och hälsa samt invånarnas och lokala aktörers delaktighet i beslutsprocesser. Utgångspunkten är generellt de program som samordnas på Miljöförvaltningen, såsom Miljöprogrammet, Vattenprogrammet, Biologisk utveckling av Stockholm, Handlingsprogrammet mot växthusgaser och Allergiprogrammet. Specifikt ges stöd genom energirådgivningen, Stockholms indikatorer för hållbar utveckling, det utåtriktade arbetet med Stockholms miljöprogram samt genom samordning av stadens s k Agenda 21-nätverk.

Förvaltningen kommer även att samordna stadens övergripande Agenda 21-arbete. Detta utifrån tre funktioner; att främja utbytet mellan förvaltningar och bolag, kunskaps- och erfarenhetsöverföring samt som nationell och internationell kontaktpunkt.

Bakgrund

Agenda 21 och hållbar utveckling

Agenda 21, som antogs vid FN:s konferens om miljö och utveckling 1992 i Rio de Janeiro, är det långsiktiga och globala handlingsprogram som ger mål och riktlinjer för att uppnå en hållbar utveckling. Definitionen av hållbar utveckling grundar sig på Brundtlandskommissionens rapport från 1987 som beskriver det som "... en utveckling som tillfredsställer dagens behov utan att äventyra förutsättningarna för kommande generationer att tillfredsställa sina behov. Begreppet hållbar utveckling innebär gränser eller begränsningar – inte absoluta gränser utan gränser som sätts av dagens teknologi och samhällsorganisation, av naturresurser och av biosfärens förmåga att tåla effekterna av människans olika verksamheter".

Handlingsprogrammet Agenda 21 spänner över alla samhällssektorer och berör ekologiska, sociala och ekonomiska frågor samt demokratifrågor. Agenda 21 är inte juridiskt bindande men ett starkt politiskt och moraliskt ansvar för de länder som ratificerat handlingsprogrammet att arbeta för en hållbar utveckling. Agenda 21 innehåller sammanlagt 40 kapitel som omfattar ett eller flera programområden. Agenda 21 anger de mål som bör uppnås, vilka åtgärder som är nödvändiga samt ger anvisningar för genomförandet.

På Rio-konferensen antogs även Riodeklarationen. Den anger bl a de principer som ska användas i Agenda 21-arbetet. Några av de viktigaste principerna är:

- *Kretsloppsprincipen*, d v s på samma sätt som i naturen i övrigt, så bör även samhället agera ur ett kretsloppsperspektiv där bl a uttagen av naturresurser bör vara så små som möjligt och nya produkter i ökande grad ska tillverkas av återvunnet material.
- *Polluter Pays Principle*, d v s att förorenaren bär kostnaden för omhändertagandet av föroreningen.
- *Försiktighetsprincipen*, d v s att man ej behöver invänta fullständiga vetenskapliga bevis för att vidta åtgärder mot en miljöförstörande aktivitet. Det är miljön och ej förorenaren som ska hanteras med försiktighet.
- *Substitutionsprincipen*, d v s i valet mellan en ur miljösynpunkt bättre och en sämre produkt, så ska den bättre väljas. Med andra ord finns det miljömässigt bättre alternativ till en vara eller tjänst så ska denna väljas.
- *Subsidiaritetsprincipen*, d v s beslut ska tas och åtgärder ska genomföras så nära de berörda som möjligt.

Agenda 21 utvärderades efter 10 år när världens länder samlades på FN:s Världstoppmöte om hållbar utveckling i Johannesburg 2002. Till mötet hade länderna blivit ombedda att ta fram nationella strategier för hållbar utveckling. En svensk nationell strategi för hållbar utveckling togs fram av Miljödepartementet och redovisades 2002, skrivelse 2001/2002:172.

Toppmötet i Johannesburg bidrog till att definitivt erkänna begreppet hållbar utveckling som en överordnad princip för FN:s arbete. En rad rekommendationer antogs dessutom för att omsätta detta i praktiken på global, nationell och regional nivå. Toppmötet bidrog även till att mobilisera ny energi i hållbarhetsarbetet. Ett handlingsprogram antogs som ger rekommendationer för det fortsatta arbetet med att genomföra Agenda 21 och övriga åtaganden från Rio-konferensen 1992. Handlingsprogrammet spänner över en rad områden, och syftar till att behandla ekonomiska, sociala och miljömässiga aspekter av hållbar utveckling på ett integrerat sätt. Det innebär att ekonomisk utveckling måste kombineras med social utveckling och miljöhänsyn samt att sambandet mellan ekonomisk tillväxt och miljöförstöring måste brytas. FN:s kommission för hållbar utveckling följer upp detta arbete.

I Sverige följs toppmötet i Johannesburg upp genom bl a revidering av den nationella strategin för hållbar utveckling och framtagande av en nationell plan för det fortsatta arbetet med Agenda 21.

Sveriges nationella Agenda 21-arbete

I Sverige bildades på regeringens uppdrag 1995 en Agenda 21-kommitte för att samordna det nationella Agenda 21-arbetet. Naturvårdsverket tog på regeringens uppdrag 1999 fram förslag till en nationell strategi för informations- och kunskapsförmedling kring Agenda 21 och ekologiskt hållbar utveckling.

Under de senaste åren har Sveriges nationella Agenda 21-arbete i huvudsak bedrivits av Nationalkommittén för Agenda 21 och Habitat. Kommittén bildades 2000 och hade som huvuduppgift att ta fram underlag till de svenska nationalrapporter som skulle läggas fram inför FN:s uppföljningskonferenser om Habitat år 2001 respektive om Agenda 21 år 2002. Kommittén skulle även samordna och utveckla det lokala arbetet med Agenda 21 och Habitatagendan. Habitatagendan, som antogs på FN:s Habitatkonferens i Istanbul 1996, beskriver hållbar utveckling av städer, bebyggelse och livsmiljöer.

Nationalkommittén avrapporterade 2003 sitt arbete i rapporten "En hållbar framtid i sikte" (SOU 2003:31) med förslag på det fortsatta arbetet med Agenda 21, Habitat och hållbar utveckling. Den föreslår bl a att lokala strategier för hållbar utveckling tas fram, där riktlinjer för ett långsiktigt och samordnat arbete med hållbar utveckling inom kommunen anges. Stockholms stads kommunstyrelse har lämnat remissvar på rapporten till Miljödepartementet (Dnr 303-1672/2003). Miljöförvaltningen bidrog med ett förvaltningsyttrande eftersom remisstiden var kort, se bilaga 1. Miljödepartementet behandlar nu remissyttrandena och ska därefter ta fram en nationell handlingsplan för det fortsatta genomförandet av Agenda 21.

Naturvårdsverket samordnade 1995-2002 ett nationellt Agenda 21-nätverk för att stimulera erfarenhets- och informationsutbyte mellan kommuner och andra aktörer såsom forskare, näringsliv och ideella organisationer. År 2004 tog Statens institut för ekologisk hållbarhet (IEH) över administrationen och koordineringen av det nationella Agenda 21-nätverket. Syftet med Agenda 21-nätverket är dels att knyta lokala och

nationella aktörer närmare varandra, dels att erbjuda mötesplatser och underlätta kommunikationen.

Lokalt Agenda 21-arbete

Kapitel 28 i FN:s Agenda 21-dokument pekar ut kommunerna som särskilt viktiga för att föra ner arbetet på lokal nivå, där politiken kommer närmast invånarna, se bilaga 2. Många av de problem och lösningar som beskrivs i Agenda 21 har sitt ursprung i kommunens ansvarsområden. Regeringen fastslog 1993 att Agenda 21-processen i Sverige ska drivas med ett underifrånperspektiv. Den ansåg att Agenda 21-arbetet ska formas utifrån det lokala intresset och de lokala förutsättningarna.

En bärande tanke i Agenda 21-arbetet är att bidra till en förändringsprocess där ett samarbete utvecklas mellan samhällets aktörer och sektorer. Staden har i sin verksamhet och via sitt regelsystem rådighet över en rad viktiga funktioner i samhället. Invånare, företag, föreningar och andra lokala aktörer har rådighet över andra viktiga funktioner och aktiviteter. Samtliga aktörer måste därför bidra med insatser om t ex stadens miljömål ska kunna uppnås.

I kapitel 28 finns även en särskild rekommendation om att alla lokala myndigheter senast 1996 bör ta fram ett lokalt handlingsprogram i samråd med invånare, företag och föreningar.

Agenda 21 Stockholm

Kommunfullmäktige beslöt 1994 att staden ska arbeta med Agenda 21. Det lokala Agenda 21-arbetet bedrevs och samordnades 1995 - 2000 på Miljöförvaltningen genom ett Agenda 21-kansli. Till detta projekt knöts en styrgrupp med förvaltnings- och bolagsdirektörer samt en referensgrupp med lokala aktörer.

Ett omfattande processinriktat Agenda 21-arbete med flera utåtriktade projekt och initiativ bedrevs. Detta fokuserade på att bidra till ett brett engagemang och dialog med invånare, skolor, föreningar och företag, särskilt i det lokala miljöarbetet. Lokala indikatorer för hållbar utveckling utarbetades och fick spela den roll som ett övergripande Agenda 21-program spelade i andra kommuner.

Efter den andra europeiska konferensen för långsiktigt hållbar stadsutveckling i Lissabon, Portugal 1996 undertecknade Stockholms stad genom ett särskilt beslut i Kommunstyrelsen den internationella sk Aalborgdeklarationen. Genom detta förband sig Stockholm att fortsätta att driva ett Agenda 21-arbete och att utarbeta en långsiktig plan för hållbar utveckling. Stockholms stad blev genom undertecknandet även medlem i European Sustainable Cities and Towns Campaign, ett forum för kunskaps- och erfarenhetsutbyte med andra städer och orter i Europa. Idag har över 2000 lokala och regionala myndigheter från 42 länder undertecknat Aalborgsdeklarationen.

Stockholms stad har varit framgångsrikt i sitt lokala Agenda 21-arbete, vilket bl a ledde till att staden i konkurrens med många andra Europeiska städer fick utmärkelsen European Sustainable City Award 1997 och blev ordförande i Eurocities miljökommitté 1998-2000.

När stadsdelsnämnderna infördes 1997 beslutades inom staden att man inom dessa skulle bedriva ett aktivt Agenda 21-arbete. Agenda 21-kansliet vid Miljöförvaltningen hade då ännu samordningsansvar och drev kommunövergripande projekt. De olika stadsdelsnämndernas bemanning med Agenda 21-samordnartjänst har sedan dess varierat mellan en heltidstjänst till helt avsaknad av funktionen. Mellan 1998 - 2001 bidrog Stockholms lokala investeringsprogram (LIP) ekonomiskt till flera framgångsrika Agenda 21-initiativ, så som folkbildningsprojekt, i stadsdelsområdena till exempel Grönskande levande gårdar i innerstaden, Hållbar livsmiljö i Farsta, Miljöundervisning på Skansen, 10 % ekologiska livsmedel på Östermalm, Kretsloppsteam i Skärholmen och Företagens miljöinsats i Älvsjö och Hägersten (nu Stockholms stads miljödiplom). Flera av dessa initiativ fortsätter som ordinarie verksamhet.

Kommunstyrelsen beslutade 1999 att stadens Agenda 21-arbete skulle övergå från projektform till reguljär verksamhet vid utgången av år 2000. Stadens nämnder och bolagsstyrelser fick därigenom ett eget ansvar för detta arbete. Stadsdelsnämnderna fick uppdraget att stärka det lokala Agenda 21-arbetet. Näringslivsnämndens ansvar för dialog med näringslivet betonades. Det dialogbaserade arbetssättet inom Agenda 21 skulle integreras i arbetet med det kommande miljöprogrammet och i stadens utåtriktade miljökommunikation.

Arbetet med Agenda 21-projekten Miljöprofilen på Internet och Stockholms indikatorer för hållbar utveckling fortsatte inom Miljöförvaltningen.

Sedan 2003 anger två av Stockholms stads fem politiska inriktningsmål, *Gör Stockholm till en ekologiskt hållbar stad* och *Bryt segregationen och fördjupa demokratin*, den huvudsakliga inriktningen på stadens Agenda 21-arbete. Fokus ligger främst på stadens miljöarbete samt ökad delaktighet och dialog med invånarna. I Stockholms stads budget för 2003 uppdrogs åt Miljö- och hälsoskyddsnämnden att samordna stadens Agenda 21-arbete.

I Stockholms stads budget 2004 påpekas särskilt att Agenda 21-arbetet i stadsdelsnämnderna åter ska ges hög prioritet och stärkas. I Miljö- och hälsoskyddsnämndens budget 2004 anges: "Nämnden har ett ansvar att stödja varje stadsdelsnämnds arbete med Agenda 21. För att stärka arbetet med Agenda 21 i Stockholm är ett nära samarbete mellan nämnden, stadsdelsnämnderna och nätverket för Agenda 21 naturligt."

Förvaltningens synpunkter

Miljöförvaltningen och Agenda 21 i stadsdelsförvaltningarna

I Stockholms stads budget för år 2004 ges Miljö- och hälsoskyddsnämnden i uppdrag att stödja Agenda 21-arbetet i stadsdelsnämnderna. Ansvaret på Miljö- och hälsoskyddsnämnden innebär att Miljöförvaltningens kompetens och erfarenheter används för att bistå stadsdelarnas arbete med lokala miljöfrågor, livsmiljö och hälsa samt invånarnas och lokala aktörers delaktighet i beslutsprocesser.

Flera av de program som samordnas på Miljöförvaltningen, såsom Miljöprogrammet, Vattenprogrammet, Biologisk utveckling av Stockholm, Handlingsprogrammet mot växthusgaser och Allergiprogrammet har idag på olika sätt utbyte med stadsdels-

förvaltningarna. Arbetet pågår med att stärka och utöka detta utbyte i syfte att sprida kännedom och kunskap om Miljöförvaltningens uppdrag och målprogram.

Ett första initiativ till ett återkommande forum togs vid ett möte för stadsdelsförvaltningarnas direktörer och Agenda 21-samordnare på Miljöförvaltningen den 16 januari 2004, se bilaga 3.

Ett antal arbetsområden på Miljöförvaltningen, utöver tillsynsarbetet, har invånare och lokala aktörer såsom företag och föreningar som huvudsakliga målgrupper. Dessa s k Agenda 21-relaterade arbetsområden är redan idag särskilt viktiga i utbytet med stadsdelsförvaltningarna.

Agenda 21-nätverket

Stadsdelsnämnderna har huvuduppdraget att bedriva det konkreta arbetet med att engagera invånare och företag på den lokala nivån i arbetet med hållbar utveckling. Genom stadens s k Agenda 21-nätverk sprids erfarenheter och samordningsvinster görs. Miljöförvaltningen har en samordnande funktion genom att via nätverket ge stöd till stadsdelsförvaltningarnas Agenda 21-samordnare.

Arbetsuppgifter för Miljöförvaltningen inom denna samordning är att ge Agenda 21-samordnarna administrativt stöd, påpeka och följa upp angelägna och aktuella Agenda 21-frågor, främja kontakter mellan stadsdelsförvaltningarna och centrala förvaltningar samt medverka till att stadsdelsförvaltningarna är representerade vid framtagning av förvaltningsövergripande målprogram.

Samordningen innebär även gemensamma kunskapssammanställningar samt stöd och kontakter vid ansökningar till extern finansiering från regionala, nationella eller EU-projekt och vid ansökningar till tävlingar (awards). Miljöförvaltningens internationella utbyte tillgodogörs stadsdelsförvaltningarna via Agenda 21-nätverket.

Energirådgivning

Energirådgivning är ett brett område som omfattar både livsstilsfrågor och teknik. För Miljö- och hälsoskyddsnämndens del sker arbetet med energifrågor bl a genom den kommunala energirådgivningen, Handlingsprogrammet mot växthusgaser, Klimatkampanjen och Miljöprogrammet.

Den kommunala energirådgivningen för Stockholm bygger på bidrag från Energimyndigheten och påbörjades den 1 oktober 2003 genom ett regionsamarbete med 22 andra kommuner och KSL som samordnare, se vidare tjänsteutlåtande 2003-001776-205. Målgrupperna är allmänhet, företag och organisationer vilka definieras av den förordning som styr bidraget för kommunal energirådgivning från Energimyndigheten. En särskild kommunikationsstrategi är framtagen för energirådgivningen.

Syftet med energirådgivningen är att öka målgruppernas kunskap och handlingsberedskap för energieffektivisering i sin vardag. Metoderna är telefonrådgivning, webb-information samt aktiviteter riktade direkt till målgrupperna. Rådgivning sker genom telefon 08-29 11 29 och webbplatsen www.energiradgivningen.se. Riktade aktiviteter sker genom samverkan med bl a Agenda 21-samordnare och konsumentvägledare.

Det av Miljöförvaltningen och KTH framtagna verktyget Miljöprofilen, kompletterar energirådgivningen genom att invånare via Internet lätt kan testa sin energianvändning, klimat- och luftpåverkan. En uppgradering av Miljöprofilen genomförs nu var efter den görs tillgänglig. Arbetet kompletteras även med utveckling och spridning av energiberäkningsprogrammet ENERMIS, vilket berör både externa och interna målgrupper.

För att öka energieffektiviseringen bland stadens medborgare och företag med hjälp av energirådgivning sker samarbete med konsumentnämnden och Stockholms miljöcentrum för företag.

Stockholms indikatorer för hållbar utveckling

Framtagningen av Stockholms indikatorer för hållbar utveckling har skett i dialog med invånare, politiker och experter från olika organisationer. Indikatorerna följer upp miljö-, ekonomi-, sociala- och demokratiska aspekter. De visar i huvudsak hur invånarna kan bidra till hållbar utveckling. I tjänsteutlåtande 5080-4251-99 från 1999 beskrivs hur indikatorerna togs fram. Synpunkter på upplägget framfördes av Miljö- och hälsoskyddsnämnden vid ett seminarium kring Agenda 21 och Stockholms indikatorer för hållbar utveckling den 18 november 2003. Under våren 2004 kommer ett ärende som beskriver slutliga strukturen och kommunikationen med Stockholms indikatorer för hållbar utveckling att läggas fram till nämnden.

Syftet med indikatorerna är att skapa och fortsätta en allmän dialog om hållbar utveckling samt att följa och mäta arbetet med hållbar utveckling i staden. Fakta och data ska tas fram på stadsdelsområdesnivå och spridas direkt till invånarna, Agenda 21-samordnarna och stadsdelsnämnderna. Detta för att underlätta uppföljning och mätning av det lokala miljö- och Agenda 21-arbetet samt främja dialog om hållbar utveckling med invånare och andra lokala aktörer.

För att klara uppgiften utvecklas webbpresentationen Miljöbarometern som kommer att nås via Miljöprogrammets hemsida www.miljoprogram.stockholm.se. Miljöbarometern har utvecklats i samverkan med Miljöprogrammet och genom workshops med invånare och intressegrupper. För datainsamling genomförs från 2001 en medborgarenkät vart tredje år.

Inom arbetsområdet indikatorer sker även ett internationellt kunskaps- och erfarenhetsutbyte genom deltagande i Nordiska städers miljöindikatorer, vilka beskrivs i tjänsteutlåtande nr 2003-004544-249, samt EU-kommissionens European Common Indicators for Local Sustainability (ECI) där även ett verktyg för mätning av ekologiskt fotavtryck har utvecklats.

Stockholms miljöprogram

Ett antal delmål i Stockholms miljöprogram har invånarna som målgrupp. Till dessa delmål finns det kopplat 14 nyckeltal som följer upp hushållens bidrag till målens uppfyllelse. I Agenda 21-uppdraget ingår att ansvara för uppföljningen och redovisningen av dessa nyckeltal, se bilaga 4. I kommunikationen med stadens invånare i syfte att skapa delaktighet i arbetet med att uppnå mål och delmål behöver samarbete

ske med stadsdelsförvaltningarna samt med Gatu- och fastighetskontoret (mål 1 Miljöeffektiva transporter), Konsumentförvaltningen (mål 2 Säkra varor och mål 3 Hållbar energianvändning), Stadsbyggnadskontoret (mål 1 Miljöeffektiva transporter, mål 3 Hållbar energianvändning och mål 4 Ekologisk planering och skötsel) samt Renhållningsförvaltningen (mål 5 Miljöeffektiv avfallshantering).

För att redovisa data om utvecklingen i respektive stadsdelsområde redovisas data och nyckeltal i webbpresentationen Miljöbarometern. Data till nyckeltalen tas fram via medborgarenkäten. Fakta och data på stadsdelsområdesnivå sammanställs och sprids till Agenda 21-samordnarna och stadsdelsnämnderna för att underlätta uppföljningen av det lokala miljö- och Agenda 21-arbetet. Lokala seminarier för allmänhet och lokala aktörer kommer att arrangeras i samarbete med Miljöprogrammet.

I Miljöprogrammet ingår även fem delmål om miljöanpassad upphandling som vänder sig till samtliga förvaltningar. Projektledningen för Miljöprogrammet ansvarar för att uppdatera och bistå miljösamordnarna i stadens förvaltningar med det interna arbetet att uppnå målen i Miljöprogrammet. I Agenda 21-uppdraget ingår att bistå Miljöprogrammet med att arrangera utbildningar och seminarier i stadsdelsförvaltningarna.

Syftet med att koppla ihop Agenda 21-arbetet med miljöprogramsarbetet är att skapa dialog och sprida kännedom, kunskap och delaktighet för att uppnå miljömålen.

Samordning av Agenda 21 i Stockholm under 2005

Under år 2005 kommer förvaltningen lägga särskild vikt vid att samordna Stockholms stads Agenda 21-arbete utifrån funktionerna; att främja utbytet mellan förvaltningar och bolag, kunskaps- och erfarenhetsöverföring samt som nationell och internationell kontaktpunkt.

Främja utbytet mellan förvaltningar och bolag

I anvisningar till verksamhetsplaneringen 2004 anger stadsledningskontoret att samtliga nämnder ska redovisa i verksamhetsplanerna hur Agenda 21-arbetet ska bedrivas. Ett aktivt utbyte behöver ske med en utsedd kontaktperson för Agenda 21 på varje förvaltning och bolag. De centrala förvaltningarnas kontaktpersoner föreslås bjudas in till deltagande i stadens Agenda 21-nätverk där ett kontinuerligt utbyte och samverkan sker via möten och e-post.

För att bättre förankra och skapa kontinuitet i stadens arbete med hållbar utveckling och Agenda 21 behöver en styrgrupp inrättas med chefsrepresentanter från stadens förvaltningar samt Stadsledningskontoret. Även en referensgrupp med representanter från lokala aktörer behöver inrättas för att få synpunkter på stadens Agenda 21-arbete utifrån samt för att förankra och sprida stadens Agenda 21-arbete utåt.

Genom Agenda 21-nätverket och Agenda 21-styrgruppen ökas kännedomen internt om stadens Agenda 21-relaterade uppdrag och projekt samt möjligheterna till samarbete kring aktiviteter och projekt. Dessutom kan Miljöförvaltningens nationella och internationella erfarenheter om arbetet med hållbar utveckling spridas.

Kunskaps- och erfarenhetsöverföring

För att öka tillgängligheten till kunskaper, metodik samt goda exempel i staden behöver Miljöförvaltningen insamla, sammanställa och sprida erfarenheter från stadens arbete med Agenda 21 och hållbar utveckling. Förvaltningen åtar sig att

1. ta fram, sprida och uppdatera en katalog med goda exempel på Agenda 21-arbete och -projekt i staden i samverkan med stadsdels- och facknämnder.
2. ta fram en handledning med arbetsmetoder som främjar dialog, delaktighet och miljökommunikation med stadens invånare och lokala aktörer. Viktiga samverkanspartners är stadens Demokratiberedning och konsumentnämnden.
3. bidra till och följa metod- och teoriutveckling genom att ha kontinuerligt utbyte med forskare inom området hållbar utveckling. Agenda 21 på Miljöförvaltningen har under flera år haft ett nära samarbete med Industriellt Miljöskydd vid KTH:s Institutionen för Kemiteknik vid framtagandet av en Agenda 21-kurs, Miljöprofilen på Internet samt metodutveckling för Stockholms indikatorer för hållbar utveckling. Miljöförvaltningen har även kontakt med forskningsgruppen för miljöstrategiska studier (fms) vid Stockholms universitets Institution för systemekologi, vilken ur systemperspektiv bl a studerar Hållbara städer (HUSUS), Hållbart Södermalm (ToolSust) och hushållens energianvändning. En del utbyte förekommer även med Umeå universitet i samband med en doktorandstudie om lokala gröna nyckeltal, dialogmetoder och hållbar utveckling. Dessa kontakter ska fortsätta och stärkas för att främja Agenda 21-arbetet.

Nationell och internationell kontaktpunkt

Miljöförvaltningen åtar sig att vara kontaktpunkt för allmänna förfrågningar om Agenda 21 från andra kommuner och nationella myndigheter i Sverige och internationellt. Miljöförvaltningen åtar sig att representera och samordna medverkan från staden i Agenda 21- aktiviteter såsom projekt, enkäter, referensgrupper, konferenser och studiebesök.

För denna uppgift behöver förvaltningen ta fram allmänt informationsmaterial om stadens Agenda 21-arbete i form av en broschyr samt se till att informationen finns lätt tillgänglig på svenska och engelska på Stockholms stads och Miljöförvaltningens hemsidor. Här kommer även den ovan nämnda katalogen med goda exempel på Agenda 21-arbetet i staden att användas.

Staden bör hålla sig uppdaterad och delta aktivt i utvecklingen av det nationella och europeiska arbetet med Agenda 21 och hållbar utveckling. Ett viktigt arbete är att inhämta och att sprida erfarenheter från Stockholms stad nationellt och internationellt. För denna uppgift kommer Miljöförvaltningen att delta i arbetet i utvalda nätverk där staden kan utbyta kunskap och erfarenheter. Exempel på nätverk där Stockholms stad är medlem är Svenska kommunförbundet, föreningen Sveriges ekokommuner, Nordens större städer, organisationen Eurocities miljökommitté samt International Council for Local Environmental Initiatives (ICLEI).

Lokal strategi för hållbar utveckling i Stockholm

Nationalkommittén för Agenda 21 och Habitat har föreslagit att lokala strategier för hållbar utveckling bör tas fram. Genom detta kan övergripande och långsiktiga riktlinjer anges för ett samordnat arbete med hållbar utveckling inom kommunen. Förvaltningen delar denna uppfattning. Kommunstyrelsen bör samordna framtagandet av en lokal strategi för hållbar utveckling i Stockholms stad, i samverkan med stadens nämnder. Framtagandet av en sådan lokal strategi skulle kunna inordnas i arbetet med att utveckla stadens miljöprogram till ett program för hållbar utveckling. Detta utvecklas nedan under rubriken Program för hållbar utveckling i Stockholms stad samt i förslag till budget för Miljö- och hälsoskyddsnämnden för år 2005.

Hållbar utveckling är en stegvis och kontinuerlig utveckling mot en gemensam vision och gemensamma mål. Stockholms stad har ännu inte tagit ett samlat grepp kring begreppet hållbar utveckling. De olika aspekterna (ekonomi, sociala frågor och ekologi) hanteras istället i separata program och policydokument. Det är därför viktigt att definiera steg som måste klaras av för att Stockholm ska bli en hållbar stad. Det handlar om att göra avvägningar och implementera alla olika policys och program i stadens egna verksamheter, göra konsekvensbedömningar och stämma av eventuella målkonflikter mot långsiktiga mål för staden som helhet. Detta kan tydliggöras i en lokal strategi för hållbar utveckling. I detta arbete bör både Agenda 21 och Habitat-agendan diskuteras. Den lokala strategin bör även utgå ifrån och koppla till den nationella strategin för hållbar utveckling. Framtagandet av en lokal strategi för hållbar utveckling kan även stärka lokal dialog och samverkan mellan olika aktörer.

Viktiga mål- och handlingsprogram i staden som relaterar till Agenda 21 och som sammantaget bidrar till Stockholms stads arbete med hållbar utveckling är t ex stadens Översiktsplan (Kommunfullmäktigebeslut 1999), Näringslivsprogrammet Företagsplats Stockholm (2000), Servicepolicy för Stockholms ytterstad (2000), Vattenprogram för Stockholm (2000), Program för ekologiskt byggande (berörda nämnder 2000), Integrationsprogram för valfrihet och samverkan i Stockholms stad (2001), Dagvattenstrategi (2002), Stockholms miljöprogram (2003), Stockholms handlingsprogram mot växthusgaser (2003) samt Renhållningsordning med avfallsplan (2003).

Program för hållbar utveckling i Stockholms stad

I juni 2004 kommer Aalborgdeklarationen att utvecklas vid den fjärde europeiska konferensen för långsiktigt hållbar stadsutveckling i Ålborg, Danmark. Konferensen

syftar till att städer som undertecknat Aalborgdeklarationen ska diskutera och komma överens om mätbara mål och åtgärder för de kommande tio åren. Stockholms stad kommer att delta aktivt i arbetet, vilket även kommer att kräva ytterligare resurser för informationsinsatser kopplade till uppfyllandet av Aalborgdeklarationen.

Stockholms stads miljöprogram sträcker sig fram till 2006. Idéarbetet kring ett efterföljande program har påbörjats. Som en förlängning till den föreslagna lokala strategin för hållbar utveckling bör flera program och arbetsområden i staden förenas i ett program för hållbar utveckling. Programmet bör omfatta nuvarande arbetsområden för Agenda 21-arbetet, miljöprogrammet och andra måldokument som rör miljö- och hälsoskyddsfrågor och som kommunfullmäktige har fattat beslut om. Programmet bör, förutom de nationella miljökvalitetsmålen, även ta sin utgångspunkt i de nationella folkhälsomålen för att täcka in livsstilsfaktorer. Frågor relaterade till Agenda 21 och hållbar utveckling som idag hanteras av andra förvaltningar och bolag i staden bör även integreras i arbetet, t ex stadsbyggnadskontorets arbete med hållbar stadsutveckling och Stockholm Vattens arbete med hållbar VA-försörjning.

Framtagandet av ett program för hållbar utveckling bör koordineras från stadsledningskontoret och i likhet med dagens miljöprogram anpassas och införlivas i stadens integrerade ledningssystem. Stadens förvaltningar och bolag bör, inom sina respektive kompetensområden, ges utpekade ansvarsområden i framtagandet av ett kommande hållbarhetsprogram. Med ett dylikt upplägg skulle budget och tidplan för projektet få en direkt anpassning till det utrymme som staden centralt är villig att avsätta för ett program för hållbar utveckling.

Framtagandet av ett program för hållbar utveckling utvecklas i förslag till kommande budget för Miljö- och hälsoskyddsnämnden för år 2005 med beräkningar för åren 2006 och 2007.

REMISSER

Ärendet har remitterats till stadsledningskontoret, gatu- och fastighetsnämnden, stadsbyggnadsnämnden, Stockholms Näringslivskontor AB, Stockholm Vatten AB och stadsdelsnämnderna Östermalm, Hägersten och Rinkeby.

Stadsledningskontorets tjänsteutlåtande daterat den 19 maj 2004 är i huvudsak av följande lydelse.

Ärendet

Miljö- och hälsoskyddsnämnden föreslår att kommunstyrelsen samordnar framtagandet av en lokal strategi för hållbar utveckling i Stockholms stad.

Bakgrunden är att den nationella strategin för hållbar utveckling nyligen reviderats och att Nationalkommittén för Agenda 21 och Habitat i betänkandet *En hållbar framtid i sikte*, SOU 2003:31, föreslår att kommuner och regioner utvecklar lokala och

regionala strategier för hållbar utveckling. Frågan aktualiseras dessutom då programperioden för Stockholms miljöprogram löper ut 2006.

Den föreslagna strategin skulle ange sektorsövergripande och långsiktiga riktlinjer för ett samordnat arbete för hållbar utveckling inom kommunen.

Sociala, ekonomiska och miljömässiga aspekter av hållbar utveckling hanteras i dagsläget i flera program och policydokument. Exempel på sådana program är:

- Översiktsplan 1999
- Näringslivsprogrammet Företagsplats Stockholm (2000)
- Servicepolicy för Stockholms ytterstad (2000)
- Vattenprogram för Stockholm (2000)
- Program för ekologiskt byggande (2000)
- Integrationsprogram för valfrihet och samverkan i Stockholms stad (2001)
- Dagvattenstrategi (2002)
- Stockholms miljöprogram 2003-2006
- Stockholms handlingsprogram mot växthusgaser (2003)
- Renhållningsordning med avfallsplan (2003)

I tjänsteutlåtandet, men inte i Miljö- och hälsoskyddsnämndens hemställan, föreslås dessutom att ett program för hållbar utveckling tas fram som en förlängning av strategin.

Stadsledningskontorets synpunkter

Stadsledningskontoret noterar att tjänsteutlåtandets utformning och omfattning gör det svårt att bedöma ärendets bakgrund och förslaget vidd. Stadsledningskontorets svar är därför huvudsakligen inriktat på Miljö- och hälsoskyddsnämndens hemställan.

Stadsledningskontoret instämmer i att det finns motiv till att ta fram en sektorsövergripande och långsiktig strategi för hållbar utveckling inom kommunen och att detta arbete bör ledas av kommunstyrelsen.

Arbetet bör inledas med att ta fram mål och beslutsunderlag för strategiarbetet, bland annat en inventering av befintliga program och policydokument som berör sociala, ekonomiska och ekologiska aspekter av hållbar utveckling.

Stadsledningskontoret anser att frågan om framtagandet av ett program bör övervägas under arbetet med strategin.

Strategin och det eventuella programmet bör ligga i linje med det kommande beslutet om stadens politiska organisation (SPO).

Strategin bör bygga vidare på det arbete och de framsteg som redan gjorts i staden när det gäller att skapa övergripande måldokument. Exempel på dokument som tagit ett sektorsövergripande grepp på hållbar utveckling är Översiktsplan 1999 och Stockholms miljöprogram 2003-2006.

Tidsmässigt bör framtagandet av strategin samordnas med beslut om andra strategiska dokument. Exempelvis väntas beslut i frågan om SPO under hösten 2004, aktualitetsförklaring av översiktsplanen sker senast 2006 och programperioden för Stockholms miljöprogram löper ut samma år.

Stadsledningskontoret betonar slutligen att Stockholms stads befintliga arbete för socialt, ekonomiskt och ekologiskt hållbar utveckling ligger helt i linje med Agenda 21, Istanbul-deklarationen, Habitat-agendan, Klimatkonventionen, Aalborgdeklarationen, förslaget till Aalborg-åtagandena och liknande överenskommelser som Sverige och Stockholm skrivit under.

Gatu- och fastighetsnämnden beslutade den 18 maj 2004, efter propositioner på framställda yrkanden, enligt det av ordföranden Jan Valeskog (s) samt ledamöterna Ann-Marie Strömberg (v) och Per Bolund (mp) gemensamt framställda yrkandet, dvs

- att i huvudsak besvara kommunstyrelsens remiss med kontorets tjänsteutlåtande,
- att lägga miljö- och hälsoskyddsnämndens beslut till handlingarna,
- att uttala att gatu- och fastighetsnämnden inte ser någon konflikt mellan miljökrav och en positiv ekonomisk och social utveckling samt
- att därutöver anföra följande:

Gatu- och fastighetsnämnden välkomnar miljöförvaltningens förslag till fördjupning av Agenda 21-processen i Stockholm. En lokal strategi för hållbar utveckling i Stockholm stad bör snarast tas fram för att bidra till att göra Stockholm till en hållbar storstad.

En positiv utveckling på miljöområdet kan gå hand i hand med utveckling av sociala och ekonomiska faktorer. Det är nämndens uppfattning att en positiv utveckling på miljöområdet skapar en positiv spiral även socialt och ekonomiskt.

Reservation anfördes av vice ordföranden *Sten Nordin* (m), ledamöterna *Berthold Gustavsson* (m), *Anna Wersäll* (m), *Ulf Fridebäck* (fp) samt tjänstgörande ersättarna *Claes Fleming* (fp) och *Björn Nyström* (kd) enligt det av Sten Nordin m fl (m), Ulf Fridebäck m fl (fp) och Mats Rosén (kd) gemensamt framställda yrkandet, bilaga.

Särskilt uttalande gjordes av ledamöterna *Ann-Marie Strömberg* (v) och *Per Bolund* (mp), bilaga.

Gatu- och fastighetskontorets tjänsteutlåtande daterat 28 april 2004 har i huvudsak följande lydelse.

Gatu- och fastighetsnämnden besvarar kommunstyrelsens remiss med gatu- och fastighetskontorets tjänsteutlåtande.

Gatu- och fastighetsnämnden lägger miljö- och hälsoskyddsnämndens beslut till handlingarna.

Sammanfattning

Gatu- och fastighetsnämndens remisstid går ut 2004-05-19.

Miljö- och hälsoskyddsnämndens beslut om miljöförvaltningens samordning av Stockholms Agenda 21-arbete har inkommit till bl a gatu- och fastighetsnämnden för kännedom.

Vidare har kommunstyrelsen remitterat nämndens förslag att kommunstyrelsen samordnar framtagandet av en lokal strategi för hållbar utveckling i Stockholms stad, i samverkan med stadens nämnder, till bl a gatu- och fastighetsnämnden för yttrande.

Vi ser gärna att staden i kommunstyrelsens och stadsledningskontorets regi tar ett mer samlat grepp kring hållbar utveckling. Det är också mycket positivt om ett sådant successivt utvecklingsarbete sker i samarbete med stadens nämnder och bolag. Vi medverkar gärna i den utsträckning som avsatta resurser sedermera medger. Men vi har inte lika stor sympati för att resultatet redovisas i nya separata programdokument av osäker status.

I sammanhanget kan nämnas att regeringens nyligen presenterade strategi för hållbar utveckling handlar om tillväxt och välfärd. En mer ändamålsenlig väg för Stockholms arbete med hållbar utveckling än t ex ett utvecklat miljöprogram borde vara att låta den kommuninterna samordning och styrning som det här gäller komma till uttryck i kommande budgetar och integrerade ledningssystem. Detta är stadens forum för generella avvägningar och prioriteringar mellan olika mål avseende t ex näringslivssatsningar, bostadsbyggande, miljö och ekonomi.

Om ett separat dokument om hållbar utveckling ändå anses nödvändigt att upprätta bör detta endast avse strategiska frågor och förslag till eventuella övergripande mål. Denna strategi föreslås i så fall ges status som ett av stadens underlag när budgeten med fullmäktiges övergripande inriktningsmål och prioriterade inriktningar upprättas. Strategin ska alltså inte rikta sig direkt till nämnderna. Något s k handlingsprogram med ofinansierade åtgärder som stadens nämnder förutsätts genomföra bör inte upprättas.

Miljö- och hälsoskyddsnämndens beslut och förslag

Miljö- och hälsoskyddsnämnden behandlade 2004-01-20 ett ärende om Miljöförvaltningens samordning av Stockholms Agenda 21-arbete. Nämnden beslöt

1. godkänna förvaltningens förslag till inriktning på Agenda 21-arbetet
2. föreslå att kommunstyrelsen samordnar framtagandet av en lokal strategi för hållbar utveckling i Stockholms stad, i samverkan med stadens nämnder
3. översända ärendet för kännedom till samtliga nämnder och bolagsstyrelser
4. översända ärendet för kännedom till föreningen Sveriges ekokommuner.

Reservation (m) och särskilda uttalanden (fp) och (kd) framgår av bifogade protokollsutdrag.

Miljöförvaltningens tjänsteutlåtande 2004-02-16, som bifogas jämte bilagor, innehåller följande sammanfattning.

Agenda 21 är FN:s långsiktiga och globala handlingsprogram som ger mål och riktlinjer för att uppnå en hållbar utveckling. Agenda 21 omfattar alla samhällssektorer och berör ekologiska, sociala och ekonomiska frågor samt demokratifrågor.

Agenda 21 utvärderades efter 10 år när världens länder samlades på FN:s Världstoppmöte om hållbar utveckling i Johannesburg 2002. Toppmötet i Johannesburg bidrog till att definitivt erkänna begreppet hållbar utveckling som en överordnad princip för FN:s arbete. Ett handlingsprogram som ger rekommendationer för det fortsatta arbetet med att genomföra Agenda 21 antogs. En svensk nationell strategi för hållbar utveckling togs fram av Miljödepartementet inför Johannesburgsmötet. Denna revideras våren 2004.

Nationalkommittén för Agenda 21 och Habitat har avrapporterat sitt arbete med förslag på det fortsatta arbetet med Agenda 21, Habitat och hållbar utveckling. Den föreslår bl a att lokala strategier för hållbar utveckling tas fram. Förvaltningen delar denna uppfattning. En lokal strategi för hållbar utveckling bör i sin förlängning kunna bli en del av arbetet med att förena relevanta program och arbetsområden i Stockholms stad i ett program för hållbar utveckling.

Kommunfullmäktige beslöt 1994 att staden ska arbeta med Agenda 21. I Stockholms stads budget 2004 påpekas särskilt att Agenda 21-arbetet i stadsdelsnämnderna åter ska ges hög prioritet och stärkas.

I Miljö- och hälsoskyddsnämndens budget 2004 anges att: "Nämnden har ett ansvar att stödja varje stadsdelsnämnds arbete med Agenda 21".

Stödet till stadsdelsförvaltningarna innebär idag att Miljöförvaltningens kompetens och erfarenheter används för att bistå stadsdelarnas arbete med lokala miljöfrågor, livsmiljö och hälsa samt invånarnas och lokala aktörers delaktighet i beslutsprocesser. Utgångspunkten är generellt de program som samordnas på Miljöförvaltningen, såsom Miljöprogrammet, Vattenprogrammet, Biologisk utveckling av Stockholm, Handlingsprogrammet mot växthusgaser och Allergiprogrammet. Specifikt ges stöd genom energirådgivningen, Stockholms indikatorer för hållbar utveckling, det utåtriktade arbetet med Stockholms miljöprogram samt genom samordning av stadens sk Agenda 21-nätverk.

Förvaltningen kommer även att samordna stadens övergripande Agenda 21-arbete. Detta utifrån tre funktioner; att främja utbytet mellan förvaltningar och bolag, kunskaps- och erfarenhetsöverföring samt som nationell och internationell kontaktpunkt.

Ärendet

Miljö- och hälsoskyddsnämndens beslut om miljöförvaltningens samordning av Stockholms Agenda 21-arbete har inkommit till gatu- och fastighetsnämnden och samtliga nämnder och bolagsstyrelser för kännedom.

Vidare har kommunstyrelsen remitterat nämndens förslag att kommunstyrelsen samordnar framtagandet av en lokal strategi för hållbar utveckling i Stockholms stad, i samverkan med stadens nämnder, till gatu- och fastighetsnämnden för yttrande senast 2004-05-19. Förslaget har även remitterats till stadsbyggnadsnämnden, Stockholm Vatten AB, Stockholms Näringslivskontor AB, stadsdelsnämnderna Rinkeby, Östermalm och Hägersten och stadsledningskontoret.

Gatu- och fastighetskontorets synpunkter

Agenda 21

Gatu- och fastighetskontoret tillåter sig hänvisa till miljöförvaltningens tjänsteutlåtande vari finns en utförlig redovisning av hur Agenda 21 utvecklats sedan Rio-konferensen 1992. Både internationellt, nationellt och lokalt.

Miljöförvaltningen och Agenda 21 i stadsdelsförvaltningarna

Miljöförvaltningens tjänsteutlåtande innehåller även en utförlig beskrivning av förvaltningens stöd till stadsdelsförvaltningarnas Agenda 21-arbete, till vilken vi hänvisar.

Samordning av Agenda 21 i Stockholm under 2005

Under denna rubrik anger miljöförvaltningen bl a följande.

Under år 2005 kommer förvaltningen lägga särskild vikt vid att samordna Stockholms stads Agenda 21-arbete utifrån funktionerna; att främja utbytet mellan förvaltningar och bolag, kunskaps- och erfarenhetsöverföring samt som nationell och internationell kontaktpunkt.

Främja utbytet mellan förvaltningar och bolag

I anvisningar till verksamhetsplaneringen 2004 anger stadsledningskontoret att samtliga nämnder ska redovisa i verksamhetsplanerna hur Agenda 21-arbetet ska

bedrivs. Ett aktivt utbyte behöver ske med en utsedd kontaktperson för Agenda 21 på varje förvaltning och bolag. De centrala förvaltningarnas kontaktpersoner föreslås bjudas in till deltagande i stadens Agenda 21-nätverk där ett kontinuerligt utbyte och samverkan sker via möten och e-post.

Gatu- och fastighetskontoret vill erinra om att i Stockholms stads budget för 2004 är ett av kommunfullmäktiges övergripande inriktningsmål att Göra Stockholm till en ekologiskt hållbar storstad.

Fullmäktiges prioriterade inriktningar härvidlag är följande.

- Stadens mark- och vattenområden skall användas så att natur- och rekreationsvärden långsiktigt tryggas genom minimering och rening av utsläpp samt sanering av förorenade områden.
- Miljöarbetet skall stärkas på lokal och central nivå genom att miljöprogrammets sex mål är vägledande vid alla beslut i nämnder och bolagsstyrelser.

I budgeten anges vidare bl a att stadens miljöarbete ska kopplas till regionala och nationella miljömål. Det anges även att Stockholm ska utvecklas på ett ekologiskt, ekonomiskt och socialt hållbart sätt. För att uppnå detta ska Agenda 21-arbetet i stadsdelsnämnderna åter ges hög prioritet och stärkas.

I de av stadsledningskontoret 2003-06-03 utgivna ”Kompletterande anvisningar till Regler för ekonomisk förvaltning med anledning av nämndernas arbete med budget/verksamhetsplan för 2004” anges under rubriken Agenda 21 följande.

Stadens Agenda 21-arbete skall stärkas. Agenda 21-arbetet handlar i stor utsträckning om folkbildning och åtgärder i människors närmiljö. Det är därför viktigt att utveckla ett engagemang i stadsdelarna för detta arbete. Nämnderna skall i verksamhetsplanerna redovisa hur Agenda 21-arbetet avses bedrivas.

Staden har således hög prioritering av miljöarbetet och strävar efter en ekologiskt hållbar utveckling. Samtidigt får vi konstatera att miljöförvaltningens påstående att samtliga nämnder i verksamhetsplanerna för 2004 ska redovisa hur Agenda 21-arbetet ska bedrivas, inte överensstämmer med vare sig kommunfullmäktiges budget eller stadsledningskontorets VP-anvisningar.

Gatu- och fastighetsnämnden har inte planerat för något Agenda 21-arbete under 2004. Ett eventuellt framtida Agenda 21-arbete hos andra av stadens nämnder än stadsdelsnämnderna och miljö- och hälsoskyddsnämnden, som nu aktualiseras av miljö- och hälsoskyddsnämnden, bör enligt vår mening inte genomföras förrän en plan tagits fram för ett sådant arbete och erforderliga resurser avsatts.

Lokal strategi för hållbar utveckling i Stockholm

Under denna rubrik anger miljöförvaltningen bl a följande.

Nationalkommittén för Agenda 21 och Habitat har föreslagit att lokala strategier för hållbar utveckling bör tas fram. Genom detta kan övergripande och långsiktiga riktlinjer anges för ett samordnat arbete med hållbar utveckling inom kommunen. Förvaltningen delar denna uppfattning. Kommunstyrelsen bör samordna framtagandet av en lokal strategi för hållbar utveckling i Stockholms stad, i samverkan med stadens nämnder. Framtagandet av en sådan lokal strategi skulle kunna inordnas i arbetet med att utveckla stadens miljöprogram till ett program för hållbar utveckling.

-

Stockholms stad har ännu inte tagit ett samlat grepp kring begreppet hållbar utveckling. De olika aspekterna (ekonomi, sociala frågor och ekologi) hanteras istället i separata program och policydokument. Det är därför viktigt att definiera steg som måste klaras av för att Stockholm ska bli en hållbar stad. Det handlar om att göra avvägningar och implementera alla olika policies och program i stadens egna verksamheter, göra konsekvensbedömningar och stämna av eventuella målkonflikter mot långsiktiga mål för staden som helhet. Detta kan tydliggöras i en lokal strategi för hållbar utveckling.

Program för hållbar utveckling i Stockholms stad

Under denna rubrik anger miljöförvaltningen bl a följande.

Stockholms stads miljöprogram sträcker sig fram till 2006. Idéarbetet kring ett efterföljande program har påbörjats. Som en förlängning till den föreslagna lokala strategin för hållbar utveckling bör flera program och arbetsområden i staden förenas i ett program för hållbar utveckling. Programmet bör omfatta nuvarande arbetsområden för Agenda 21-arbetet, miljöprogrammet och andra måldokument som rör miljö- och hälsoskyddsfrågor och som kommunfullmäktige har fattat beslut om. Programmet bör, förutom de nationella miljökvalitetsmålen, även ta sin utgångspunkt i de nationella folkhälsomålen för att täcka in livsstilsfaktorer. Frågor relaterade till Agenda 21 och hållbar utveckling som idag hanteras av andra förvaltningar och bolag i staden bör även integreras i arbetet, t ex stadsbyggnadskontorets arbete med hållbar stadsutveckling och Stockholm Vattens arbete med hållbar VA-försörjning.

Framtagandet av ett program för hållbar utveckling bör koordineras från stadsledningskontoret och i likhet med dagens miljöprogram anpassas och införlivas i stadens integrerade ledningssystem. Stadens förvaltningar och bolag bör, inom sina respektive kompetensområden, ges utpekade ansvarsområden i framtagandet av ett kommande hållbarhetsprogram. Med ett tydligt upplägg skulle budget och tidplan

för projektet få en direkt anpassning till det utrymme som staden centralt är villig att avsätta för ett program för hållbar utveckling.

Gatu- och fastighetskontoret vill nämna att vi vid yttrandet¹ över "En hållbar framtid i sikte" (SOU 2003:31), slutbetänkandet från Nationalkommittén för Agenda 21 och Habitat, instämde i att hållbar utveckling är en komplex och svårlöst fråga.

Vi hade inget emot de förslag som kommittén lämnade; exempelvis kan förbättrad samordning ge möjligheter att få bättre fokus på vad som är viktigast att börja arbeta med. Vi framhöll även att för att vi ska få ett fungerande och i alla avseenden långsiktigt uthålligt samhälle kan inte bara miljökrav tillgodoseas. Miljömålen måste för att undvika orimliga konsekvenser medge avvägningar mot andra samhällsintressen.

Vi ser inte minst mot bakgrund av hållbarhetsfrågans komplexitet, dess invävning i många olika politikområden och behovet av avstämning mot andra samhällsmål och de ekonomiska förutsättningarna, positivt på miljö- och hälsoskyddsnämndens förslag att stadens centrala organ tar ansvaret för att, i samarbete med stadens nämnder och bolag, utarbeta strategier för hållbar utveckling i Stockholm.

Det är redan i dag ganska svårt att få en samlad bild av alla de programkrav som gäller i staden. Vad gäller miljöprogrammet säger visserligen miljöförvaltningen att det införlivats i stadens integrerade ledningssystem. Den införlivningen - att miljöprogrammets sex mål är vägledande vid alla beslut i nämnder och bolagsstyrelser - är dock enligt vår mening tämligen svårtolkad.

Överhuvudtaget ger systemet med en mängd separat beslutade program och strategier - med eller utan särskilda omnämmanden i budgeten/ILS - begränsad överblick/helhetssyn och inte särskilt stor vägledning då olika programkrav och ekonomiska realiteter står mot varandra.

Vi har för övrigt även i andra sammanhang varit tveksamma till olika sektorprogram. Exempelvis ställde vi oss frågande till hur alla nya miljömål i miljöprogrammet ska prioriteras och avvägas i förhållande till stadens fem övergripande inriktningsmål. Hur ska målkonflikter hanteras? Vilken dignitet ska miljömålen ha i förhållande till gällande ekonomiska förutsättningar?

Vid senaste granskningen av förslag till ändrat växthusgasprogram ansåg vi bl a att stadens utsläppsmål behöver ses över och anpassas till även andra väsentliga mål såsom ökat bostadsbyggande.

Därför begärde vi att förslagen till miljö- och växthusgasprogram skulle genomgå omfattande bearbetningar och anpassningar till stadens integrerade ledningssystem ILS. Stadens nämnder ska inte arbeta under flera olika och sinsemellan mer eller mindre motstridiga styrsystem.

Senast i tjänsteutlåtande 2004-04-15 framförde vi liknande synpunkter beträffande Småföretagsdelegationens tillväxtdokument. Som styrelsen för Stockholms Näringslivskontor AB hade framhållit måste de enskilda punkterna i dokumentet också avvä-

¹ Tjut 2003-06-17

gas mot andra angelägna samhällsmål. Och sådana avvägningar hör enligt vår mening hemma i ett annat beslutssammanhang – nämligen i stadens budget. I budgetsammanhang kan staden göra alla generella avvägningar och prioriteringar mellan olika mål avseende t ex näringslivssatsningar, bostadsbyggande, miljö och ekonomi.

Även den nyligen remissbehandlade SPO-utredningen förordar att budgetens ställning som styrdokument stärks och att floran av planer, riktlinjer och policys som inte har direkt koppling till mål och uppdrag i budget minskas. Vidare förordar SPO-utredningen att ansvaret för att kommunövergripande riktlinjer och program utarbetas ska ligga på stadsledningskontoret, att program och riktlinjer utarbetas i nära samverkan med berörda nämnder och att de ska innehålla kostnadsberäkningar samt att stadens integrerade lednings- och styrsystem förenklas och vidareutvecklas.

Som miljöförvaltningen konstaterar har staden ännu inte tagit ett samlat grepp kring hållbar utveckling. De olika aspekterna (ekonomi, sociala frågor och ekologi) hanteras istället i separata program och policydokument. Miljöförvaltningen nämner följande exempel på mål- och handlingsprogram i staden som relaterar till Agenda 21 och som sammantaget bidrar till Stockholms stads arbete med hållbar utveckling: stadens Översiktsplan (Kommunfullmäktigebeslut 1999), Näringslivsprogrammet Företagsplats Stockholm (2000), Servicepolicy för Stockholms ytterstad (2000), Vattenprogram för Stockholm (2000), Program för ekologiskt byggande (berörda nämnder 2000), Integrationsprogram för valfrihet och samverkan i Stockholms stad (2001), Dagvattenstrategi (2002), Stockholms miljöprogram (2003), Stockholms handlingsprogram mot växthusgaser (2003) samt Renhållningsordning med avfallsplan (2003).

Miljöförvaltningens lösning är att ytterligare två separata dokument utarbetas med dels en lokal strategi dels ett program för hållbar utveckling. Arbetet skulle ledas av stadsledningskontoret. Därmed skulle, enligt miljöförvaltningen, budget och tidplan för projektet få en direkt anpassning till det utrymme som staden centralt är villig att avsätta för ett program för hållbar utveckling.

Vi ser som nämnts gärna att staden i kommunstyrelsens och stadsledningskontorets regi tar ett mer samlat grepp kring hållbar utveckling. Det är också mycket positivt om ett sådant successivt utvecklingsarbete sker i samarbete med stadens nämnder och bolag. Vi medverkar gärna i den utsträckning som avsatta resurser sedermera medger och ser fram emot gemensamma aktiviteter och t ex utbyten av kunskap och erfarenheter mellan bolag och förvaltningar. Men vi har inte lika stor sympati för att resultatet redovisas i nya separata programdokument av osäker status.

I sammanhanget kan nämnas att regeringen nyligen presenterat sin strategi för hållbar utveckling. Regeringen framhåller att hållbar utveckling handlar om tillväxt och välfärd. I ett pressmeddelande 2004-04-22 säger miljöminister Lena Sommestad att hållbar utveckling måste ses i ett framtidsperspektiv. Det handlar om att säkra grunden för vår tillväxt och vår välfärd; en god miljö, en bättre folkhälsa och långsiktigt goda villkor för företagen och människor. Vidare sägs bl a följande.

Hållbar utveckling är ett övergripande mål för regeringens politik och ska därför integreras i alla politikområden. Regeringen redovisar hur denna integration kan

fördjupas och utvecklas inom de åtta kärnområden som presenterades i strategin 2002. Kärnområdena gäller framtidens miljö, begränsa klimatförändringarna, befolkning och folkhälsa, social sammanhållning - välfärd och trygghet, sysselsättning och lärande i ett kunskapssamhälle, ekonomisk tillväxt och konkurrenskraft, regional utveckling och sammanhållning samt samhällsbyggande.

En mer ändamålsenlig väg för Stockholms arbete med hållbar utveckling än t ex ett utvecklat miljöprogram borde vara att låta den kommuninterna samordning och styrning som det här gäller komma till uttryck i stadens kommande budgetar och integrerade ledningssystem. Detta är som nämnts forumet för staden att göra alla generella avvägningar och prioriteringar mellan olika mål avseende t ex näringslivssatsningar, bostadsbyggande, miljö och ekonomi.

Om ett separat dokument om hållbar utveckling ändå anses nödvändigt att upprätta bör detta endast avse strategiska frågor och förslag till eventuella övergripande mål. Denna strategi föreslås i så fall ges status som ett av stadens underlag när budgeten med fullmäktiges övergripande inriktningsmål och prioriterade inriktningar upprättas. Strategin ska alltså inte rikta sig direkt till nämnderna. Något s k handlingsprogram med ofinansierade åtgärder som stadens nämnder förutsätts genomföra bör inte upprättas.

Stadsbyggnadsnämnden beslutade den 13 maj 2004 att som svar på remissen överlämna och åberopa kontorets tjänsteutlåtande.

Reservation anfördes av *Lotta Edholm m.fl.* (fp) och *Mats G. Nilsson m.fl.* (m), bilaga.

Stadsbyggnadskontorets tjänsteutlåtande daterat den 27 april 2004 har i huvudsak följande lydelse.

Sammanfattning av miljöförvaltningens tjänsteutlåtande

Den svenska nationalkommittén för Agenda 21 och Habitat har föreslagit att lokala strategier för hållbar utveckling bör tas fram. Genom detta kan övergripande och långsiktiga riktlinjer anges för ett samordat arbete med hållbar utveckling inom kommunen. Miljöförvaltningen delar denna uppfattning och föreslår att kommunstyrelsen samordnar framtagande av en lokal strategi, i samverkan med stadens nämnder. Framtagandet skulle kunna inordnas i arbetet med att utveckla miljöprogrammet till ett program för hållbar utveckling.

Som en förlängning till denna lokala strategi bör flera program och arbetsområden i staden förenas i ett program för hållbar utveckling. Frågor relaterade till Agenda 21 och hållbar utveckling som idag hanteras av andra förvaltningar och bolag i staden bör integreras i arbetet, t ex stadsbyggnadskontorets arbete med hållbar stadsutveckling. Framtagande av ett program för hållbar utveckling bör koordineras från stadslednings-

kontoret. Stadens förvaltningar och bolag bör, inom sina respektive kompetensområden, ges utpekade ansvarsområden i framtagandet av ett kommande hållbarhetsprogram.

Framtagandet av ett program för hållbar utveckling utvecklas i förslag till kommande budget för miljö- och hälsoskyddsnämnden för år 2005.

Stadsbyggnadskontorets synpunkter

Till en början när begreppet hållbar utveckling myntades låg fokus i Sverige på ekologisk hållbar utveckling. Under senare år har perspektivet vidgats till att omfatta alla delar av hållbarhetsbegreppet, dvs såväl ekonomisk, social och kulturell som ekologisk hållbar utveckling. För att kunna påverka att utvecklingen verkligen går i en hållbar riktning är det fundamentalt att alla dessa aspekter av hållbarhet beaktas.

Idag utarbetar staden ett flertal olika sektorprogram och policydokument som påverkar stadens utveckling som sinsemellan har brister vad gäller samordning, ibland förekommer direkta målkonflikter. Det finns således ett behov av ett övergripande dokument eller strategi som på ett tydligt sätt anger färdriktningen. Stadsbyggnadskontoret stöder därför förslaget att ta fram en för staden gemensam strategi för hållbar utveckling. Kommunstyrelsen bör ha ansvaret för ett sådant arbete.

Miljö- och hälsoskyddsnämnden föreslår att framtagandet av strategin inordnas i arbetet med att utveckla miljöprogrammet till ett program för hållbar utveckling. Med ett sådant förfarande finns det en risk för att de ekologiska frågorna kommer att dominera. En gemensam strategi för hållbar utveckling kräver ett helhetsperspektiv. Processen för framtagande av strategin är naturligtvis viktig. Här måste tillräckliga resurser avdelas så att strategin får den tyngd och pregnans som är nödvändig.

För att alla aspekter på hållbarhet skall få lika tyngd krävs också ett tvärsektorielt arbetssätt där många av stadens förvaltningar och bolag bidrar. Stadsbyggnadskontoret förordar därför i stället att ett nytt fristående dokument får utgöra stadens gemensamma strategi för hållbar utveckling.

På stadsbyggnadsnämndens uppdrag har stadsbyggnadskontoret beskrivit hur Stockholm kan växa, vilka infrastrukturinvesteringar som krävs och hur vi ska åstadkomma en socialt, ekonomiskt och ekologiskt hållbar stadsbebyggelse. I rapporten "Vision Stockholm 2030 - en plattform för dialog om Stockholms utveckling" redovisas resultatet av uppdraget. Rapporten utgör en plattform för diskussion och dialog om Stockholms utveckling.

Nu inleds en bred dialog kring rapporten Vision Stockholm 2030. Den långsiktigt hållbara utvecklingen har en central roll både i rapporten och det kommande arbetet. Visionen kan ses som inledningen till ett arbete med nästa översiktsplan. Resultatet skall ligga till grund för ett programarbete, där ambitionen är att ytterligare bredda den översiktliga planeringen. Det finns också en demokratisk process som hör till PBL, vilket ger en öppenhet kring arbetet.

Detta arbete blir ett viktigt bidrag i processen och ett underlag för en framtida gemensam strategi för en hållbar utveckling.

Stockholms Näringslivskontor AB beslutade den 25 maj 2004 att överlämna och åberopa VD:s förslag som yttrande till kommunstyrelsen.

Näringslivskontorets tjänsteutlåtande daterat den 16 april 2004 är i huvudsak av följande lydelse.

Sammanfattning

Miljöförvaltningen har i sitt förslag om inriktning på stadens Agenda 21-arbete föreslagit kommunstyrelsen att ta fram en lokal strategi för hållbar utveckling i Stockholms stad, i samverkan med stadens nämnder.

Stockholms stads miljöprogram sträcker sig fram till 2006. Idéarbetet kring ett efterföljande program har påbörjats. Det nya programarbetet bör enligt miljöförvaltningen bl.a. omfatta nuvarande arbetsområden för Agenda 21-arbetet, miljöprogrammet och andra måldokument som rör miljö- och hälsoskyddsfrågor och som kommunfullmäktige har fattat beslut om. Frågor relaterade till Agenda 21 och hållbar utveckling som idag hanteras av andra förvaltningar och bolag i staden bör även integreras i arbetet.

Framtagandet av ett program för hållbar utveckling bör koordineras från stadsledningskontoret och i likhet med dagens miljöprogram anpassas och införlivas i stadens integrerade ledningssystem. Stadens förvaltningar och bolag bör, inom sina respektive kompetensområden, ges utpekade ansvarsområden i framtagandet av ett kommande hållbarhetsprogram.

Näringslivskontoret efterlyser också att frågor som rör tillväxt, sysselsättning och företagande belyses och blir en viktig del i framtagandet av den lokala strategin. Som grund till detta finns förslaget till nytt näringslivspolitiskt program för Stockholms stad.

Ärendets beredning

Kommunstyrelsen har remitterat ett förslag om att framta av en lokal strategi för hållbar utveckling i Stockholms stad, i samverkan med stadens nämnder.

Ärendet har beretts inom näringslivskontoret.

Bakgrund

Miljöförvaltningen har i sitt förslag om inriktning på stadens Agenda 21-arbete föreslagit kommunstyrelsen att ta fram en lokal strategi för hållbar utveckling i Stockholms stad, i samverkan med stadens nämnder.

Stockholms stads miljöprogram sträcker sig fram till 2006. Idéarbetet kring ett efterföljande program har påbörjats. Som en förlängning till den föreslagna lokala strategin för hållbar utveckling bör flera program och arbetsområden i staden förenas i ett program för hållbar utveckling. Programmet bör omfatta nuvarande arbetsområden för Agenda 21-arbetet, miljöprogrammet och andra måldokument som rör miljö- och hälsoskyddsfrågor och som kommunfullmäktige har fattat beslut om. Programmet bör,

förutom de nationella miljö kvalitetsmålen, även ta sin utgångspunkt i de nationella folkhälsomålen för att täcka in livsstilsfaktorer. Frågor relaterade till Agenda 21 och hållbar utveckling som idag hanteras av andra förvaltningar och bolag i staden bör även integreras i arbetet, t ex stadsbyggnadskontorets arbete med hållbar stadsutveckling och Stockholm Vattens arbete med hållbar VA-försörjning.

Framtagandet av ett program för hållbar utveckling bör koordineras från stadsledningskontoret och i likhet med dagens miljöprogram anpassas och införlivas i stadens integrerade ledningssystem. Stadens förvaltningar och bolag bör, inom sina respektive kompetensområden, ges utpekade ansvarsområden i framtagandet av ett kommande hållbarhetsprogram. Med ett dylikt upplägg skulle budget och tidplan för projektet få en direkt anpassning till det utrymme som staden centralt är villig att avsätta för ett program för hållbar utveckling.

Framtagandet av ett program för hållbar utveckling utvecklas i förslag till kommande budget för Miljö- och hälsoskyddsnämnden för år 2005 med beräkningar för åren 2006 och 2007.

Näringslivskontorets synpunkter

Näringslivskontoret anser att mångfalden av hänvisningar till andra program, strategier mm bidrar till en otydlighet i vilka mål och strategier som ska vara vägledande i framtagandet av den lokala strategin.

Näringslivskontoret önskar ett förtydligande i hur man har för avsikt att åstadkomma en lokal strategi för hållbar utveckling där avsikten med strategin är mer uttad. I ärendet går att läsa "Framtagandet av en lokal strategi för hållbar utveckling kan även stärka lokal dialog och samverkan mellan olika aktörer." Näringslivskontoret ser gärna ett klagörande i vilka aktörer man avser att samverka med och hur denna dialog kan komma till stånd.

Näringslivskontoret efterlyser också att frågor som rör tillväxt, sysselsättning och företagande belyses och blir en viktig del i framtagandet av den lokala strategin. Som grund till detta finns förslaget till nytt näringslivspolitiskt program för Stockholms stad.

Stockholm Vatten AB:s tjänsteutlåtande daterat den 24 maj 2004 är i huvudsak av följande lydelse.

Inledning

Stockholm Vattens remissvar är fokuserat på de delar av det lokala Agenda 21 arbetet som ligger inom Stockholm Vattens ansvarsområden.

Stockholm Vatten välkomnar beslutet om att utveckla samordningen av stadens lokala Agenda 21 arbete samt att Agenda 21 arbetet integreras i det kommande miljöprogrammet. Bolaget är samtidigt av den uppfattningen att de stora vinsterna med samordningen uppkommer då övergripande områden, mål och nyckeltal samordnas.

En allt för genomgripande samordning på detaljnivå riskerar att få en motsatt effekt vad gäller miljövinst, tidsåtgång och kostnadseffektivitet.

Stockholm Vatten efterlyser i sammanhanget en samordning på den nivå som finns i stadens övergripande mål samt nivån närmast under denna nivå, som när det gäller miljöfrågor representeras av de sex målen i det nuvarande miljöprogrammet.

För att kommunstyrelsen på ett effektivt sätt ska kunna driva på det lokala Agenda 21 arbetet och miljöarbetet i stadens förvaltningar och bolag så bör det finnas årliga rutiner i form av att förvaltningars och bolags verksamhetsprogram/miljöprogram begärs in, men framförallt att verksamhetsprogram/miljöprogram följs upp årligen samt att nyckeltal tas fram och rapporteras in centralt.

Så styr Stockholm Vatten sin verksamhet vad gäller kvalitet och miljö.

Grunden för en framgångsrik lokal Agenda 21-strategi är att strategin är systematiskt uppbyggd med ett övergripande mål, operativa mål, utdelade ansvar uppföljning mm.

En systematik som har förutsättningar att fungera bra även när det gäller att bygga upp en lokal Agenda 21-strategi för hela Stockholm stad, är en struktur i enlighet med Miljöprogrammet eller exempelvis ISO 9001/ISO 14001.

För den verksamhet som ryms inom Stockholm Vattens ansvarsområden så anser Stockholm Vatten att det kvalitets- och miljöarbete som bedrivs inom bolaget, väl uppfyller kriterierna för en lokal Agenda 21-strategi.

För att visa hur bolaget arbetar med verksamhetsstyrning vill Stockholm Vatten ge en bakgrund och några exempel på hur Agenda 21-strategin byggts upp på Stockholm Vatten.

Verksamhetsstyrning innebär att skapa verktyg så att ledningen på ett strukturerat sätt kan styra ett bolags processer mot ständigt förbättrad totaleffektivitet. En viktig utgångspunkt är den verksamhetsidé som styrelsen formulerat för bolaget, kompletterat med de årliga uppdrag som staden beslutar om. Bolagets målstyrning samt vårt certifierade miljö- och kvalitetsarbete är en viktig förutsättning för att alla i bolaget ska dra åt samma håll.

Stockholm Vattens Verksamhetsidé:

Stockholm Vatten skall, i samarbete med medborgare och företag inom verksamhetsområdet samt med andra va- och miljöintressenter, driva och utveckla vattenhanteringen så att den:

- tillgodoser våra brukares behov av vattentjänster
- verksamt bidrar till en långsiktigt hållbar samhällsutveckling.

Verksamhetsidéns kärna talar om att "tillgodose våra brukares behov av vattentjänster" samt att "verksamt bidra till en långsiktigt hållbar samhällsutveckling". Dessa tankar, som är baserade på Agenda 21-principerna, påverkar sedan bolagets alla nio övergripande mål (inriktningsmål), samt de mer operativa resultatmål som ligger i nivån under inriktningsmålen.

Inriktningsmålen är:

- 1 Nöjda och miljömedvetna brukare

- 2 Kretsloppsriktad och resurssnål verksamhet
- 3 Hälsosamt och gott vatten
- 4 Väl fungerande ledningsnät
- 5 Mindre mängd miljöstörande ämnen till avloppsnätet
- 6 Renat avloppsvatten som naturen tål
- 7 Friskare sjöar och skärgård
- 8 Utveckling genom regionalt, nationellt och internationellt arbete
- 9 En kompetent och motiverad personal i en effektiv organisation

För att visa hela kedjan av verksamhetsstyrningen, och därmed också ge exempel på hur en lokal Agenda 21-strategi kan var uppbyggd, vill bolaget i detta remissvar visa hur vi arbetar för att nå inriktningsmålet "Mindre mängd miljöstörande ämnen".

Exempel på hur bolaget arbetar för att nå inriktningsmålet "Mindre mängd miljöstörande ämnen"

Huvudansvaret för att arbeta med inriktningsmålet "Mindre mängd miljöstörande ämnen" åvilar bolagets Marknadsenhet samt enheten för Industri & samhälle. Under detta inriktningsmål arbetar vi för att nå resultatmålen "*Kraven på rötslam enligt lagstiftning och slamöverenskommelsen ska klaras och rötslammet från Brommaverket skall klara kraven enligt projekt ReVAQ*" samt "*Minst 50% av brukarna ska aldrig slänga främmande ämnen i avloppet*". Dessa resultatmål följs upp varje tertiäl/årligen. För att arbeta mot resultatmålen så är de i sin tur nedbrutna i direkt operativa aktiviteter enligt nedan.

När det gäller vårt informationsarbete till allmänhet och kund så har bolaget definierat en strategi och ett antal aktiviteter under året.

Bolagets informationsinsatser är avsedda att stärka arbetet i huvudprocessen utmed vattnets väg, där kund är en viktig funktion. Våra kunder är mottagare av produkten dricksvatten men också producent och leverantör av produkten avloppsvatten.

Kundens olika roller kräver helt olika informationsinsatser. I det förra fallet är de viktigaste budskapen kvalitet och pris. I det senare fallet är budskapet kunskap, miljöförståelse och engagemang.

I alla aktiviteter arbetar vi med en klar målgruppsanpassning av budskapen och försöker nå så många som möjligt. Aktiviteterna följs upp kontinuerligt men en gång per år görs en stor konsumentundersökning där vi får svar på var vi står i förhållande till målen.

De viktigaste målgrupperna är personal, ägare, kunder och skolan. Målgrupperna kan sedan delas upp i undergrupper, som t ex miljöintresserade och icke miljöintresserade, boende i villa respektive lägenhet, företag inom olika branscher osv.

Exempel på aktiviteter 2003

Hammarby Sjöstad, GlashusEtt

Arbetet med GlashusEtt och information till de boende i Hammarby Sjöstad har gått in i ett driftskede och MM har under året bland annat producerat en mycket uppskattad utställning Vatten till Vatten i GlashusEtt. GlashusEtt hade år 2003 ca 4000 besökare.

Direkt kundkontakt

Under rubriken Direkt kundkontakt ingår flera aktiviteter. De viktigaste är arbetet i skola och visningar av våra verk. Vi har varit ute i skolorna med vårt program om hur man skall spara miljön. Vi når drygt 3000 elever och ännu fler på visningar med ett kvalitativt högt budskap. Aktiviteterna är mycket uppskattade och vi har fått ut ett tekniskt invecklat budskap på ett lättfattligt sätt. 2003 var det första året efter sammanläggningen av skola och visning.

Konsumentkampanjer

Under 2003 har vi genomfört två konsumentkampanjer på stortavlor i tunnelbanan, med syfte är att både informera om vår verksamhet samt förmå allmänheten att inte slänga främmande ämnen i avloppet. Kampanjerna har rönt stor uppmärksamhet.

Pressinformation

Löpande har pressen fått information om vad som händer i företaget och TV har flera gånger besökt våra anläggningar och i olika program gjort reportage om vår verksamhet. Vi har i år även haft ovanligt många utländska TV-team på besök som har varit intresserade av vår verksamhet.

Visningar

Visningsverksamheten har under året varit lika omfattande som vanligt. Henriksdal har som vanligt varit fullbokat hela året.

Kundforum

Samrådsformen kundforum fortsätter att vara ett viktig kontaktorgan med våra kunder. Hyresgästföreningen bjuds in till de möten som berör hyresgästerna. Mötesformen är viktig då vi kan ta upp kundfrågor till diskussion och direkt få en kommentar.

Internationellt

Deltagit i Symposiet, IWA, NKV och 6-stadsarbets kundgrupp under året.

Arbete med specifika föreningar

Vårt arbete med att minska vissa specifika föreningar som exempelvis kvicksilver och kadmium leds från Enheten för Industri & Samhälle. Exempel på produktionsmål och aktiviteter för att arbeta mot inriktningsmålet "Mindre mängd miljöstörande ämnen" är för kadmium respektive kvicksilver:

Handlingsplan		Produktionsmål:			
R-mål: 5:3		4. Kadmiuminsatser			
Enhet: MI	Ansvarig: Peter Hugmark			Tidsperiod: 2004	
Aktiviteter	Tidplan	Ansvarig	Uppföljn.frekvens	Uppföljningsmått	Kostnad/intäkt
Samordning av kadmiuminsatser	löpande	Agneta Bergström	halvår	24716	11 dgr
Kadmiumärenden, litteraturstudier					10AB, 1PH
Inventering av kadmiumverksamheter i grannkommunerna (ÅFRE)	dec 2004	Agneta Bergström (PH)	halvår	24716	4 dgr
Info om kadmiumfärger till konstskolor, studieförbund, ateljéer, butiker m.m.	löpande	Agneta Bergström (MM)	kvartal	24716	3 AB, 1 PH
Övriga källor till kadmium, flödesbalanser (ReVAQ) m.m.	löpande	Agneta Bergström	kvartal	24716	15 dgr AB
Provtagnings och uppföljning	löpande	Agneta Bergström	halvår	24716	10 dgr AB
					5 dgr
					5AB,

Handlingsplan		Produktionsmål:			
R-mål: 5:3		3. Kvicksilverinsatser			
Enhet: MI	Ansvarig: Peter Hugmark			Tidsperiod: 2004	
Aktiviteter	Tidplan	Ansvarig	Uppföljningsfrekvens	Uppföljningsmått	Kostnad/intäkt/år
Samordning av kvicksilverinsatser	löpande	Bernt Wistrand	halvår	24800	7 dgr
Ärenden, informationskampanjer o. dyl. inventeringsarbete					2PH, 5BW
Tandvårdsmottagningar, avskiljarkontroll	2004	Peter Johansson	Månad	24800	50 dgr + 100kkr
					50 PJ
LIP-projektet, utbyte av avloppsrör etc	juni 2004	Bernt Wistrand	halvår	24807	25 dgr BW

Till detta tjänsteutlåtande bifogades också Stockholm Vattens marknadsplan, ej här.

Östermalms stadsdelsnämnd beslutade den 25 maj 2004 att nämnden godkänner och överlämnar detta tjänsteutlåtande till kommunstyrelsen som svar på remissen samt att paragrafen förklaras omedelbart justerad.

Reservation anfördes av ledamöterna *Johanna Westin m fl* (m), *Birgit Ernerot m fl* (fp) och *Jan Ulander* (kd), bilaga.

Särskilt uttalande gjordes gemensamt av ordföranden *Rolf Lindell m fl* (s), ledamöterna *Aila Erkkilä* (v) och *Ann-Sofi Matthiesen* (mp), bilaga.

Östermalms stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 15 januari 2004 är i huvudsak av följande lydelse.

Nämnden godkänner detta tjänsteutlåtande som svar på Kommunstyrelsens remiss

Sammanfattning

Kommunstyrelsen har begärt yttrande från Östermalms stadsdelsnämnd med anledning av miljöförvaltningens hemställan om att kommunstyrelsen ska samordna framtagandet av en lokal strategi för hållbar utveckling i Stockholms stad (Agenda 21), i samverkan med stadens nämnder (miljöförvaltningens tjänsteutlåtande, dnr 2004-00562-205).

Genom förslaget till en lokal strategi för hållbar utveckling kan övergripande och långsiktiga riktlinjer anges för ett samordnat arbete med hållbar utveckling inom kommunen, något som idag saknas. Förvaltningen instämmer i att det är angeläget att de olika aspekterna inom hållbar utveckling, ekonomi, sociala frågor och ekologi, hanteras samlat istället för i separata program och policys. Ett styrdokument ska knyta ihop alla stadens verksamheter för en stegvis och kontinuerlig utveckling till en gemensam vision och gemensamma mål. Lika angeläget är att de förslag som lämnas i ett strategi/policydokument stämmer överens med de ambitioner som anges och de medel som anslås i kommunfullmäktiges budget varje år.

När det gäller arbetsformer och samordning av stadens Agenda 21-arbete anser förvaltningen att miljöförvaltningen bör fokusera på att främja utbytet mellan förvaltningar och bolag, kunskaps- och erfarenhetsöverföring samt att i första hand stärka det regionala samarbetet snarare än det nationella och internationella utbytet.

Ärendets beredning

Ärendet har beretts inom programområdet Kultur och Miljö.

Bakgrund

Kommunstyrelsen har begärt yttrande från Östermalms stadsdelsnämnd med anledning av miljöförvaltningens förslag i tjänsteutlåtande, dnr 2004-00562-205, om att kommunstyrelsen ska samordna framtagandet av en lokal strategi för hållbar utveckling i Stockholms stad (Agenda 21), i samverkan med stadens nämnder. Remissvaret ska ha inkommit senast den 19 maj 2004.

Kommunfullmäktige beslutade 1994 att staden ska arbeta med Agenda 21. I Stockholm stads budget 2004 påpekas särskilt att Agenda 21-arbetet i stadsdelsnämnderna ska ges hög prioritet och stärkas. Miljöförvaltningen ger i sitt tjänsteutlåtande förslag till inriktning på Agenda 21- arbetet och miljöförvaltningens samordning av arbetet. Som en del i arbetet föreslås framtagande av en lokal strategi för hållbar utveckling i Stockholms stad.

Förvaltningens synpunkter

Miljöförvaltningens förslag återges nedan kortfattat i relevanta delar följt av stadsdelsförvaltningens synpunkter.

Lokal strategi för hållbar utveckling i Stockholm

Nationalkommittén för Agenda 21 och Habitat har föreslagit att lokala strategier för hållbar utveckling bör tas fram. Miljöförvaltningen föreslår att kommunstyrelsen samordnar framtagandet av en lokal strategi för hållbar utveckling i Stockholms stad i samverkan med stadens nämnder.

Stadsdelsförvaltningens synpunkter:

Genom förslaget till en lokal strategi för hållbar utveckling kan övergripande och långsiktiga riktlinjer anges för ett samordnat arbete med hållbar utveckling inom kommunen, något som idag saknas. Förvaltningen instämmer i att det är angeläget att de olika aspekterna inom hållbar utveckling, ekonomi, sociala frågor och ekologi, hanteras samlat istället för i separata program och policys. Ett styrdokument ska knyta ihop alla stadens verksamheter för en stegvis och kontinuerlig utveckling till en gemensam vision och gemensamma mål. Lika angeläget är att de förslag som lämnas i ett strategi/policydokument stämmer överens med de ambitioner som anges och de medel som anslås i kommunfullmäktiges budget varje år.

Förvaltningen menar att ett övergripande styrdokument för hållbar utveckling ur ett brett samhällsperspektiv till stor del saknas idag. Översiktsplanen anger visserligen ramarna, t ex avgränsar stadsutvecklingsområden, men leder inte långt när det gäller hållbar utveckling eftersom den säger för lite om önskat innehåll och framtida kvalitéer. Förvaltningens uppfattning är att det behövs en strategi för hållbar utveckling ur ett övergripande och bredare perspektiv, inte minst för att ange förutsättningarna för den fysiska planeringen.

Stadsdelsnämnderna har huvuduppgiften att bedriva det konkreta arbetet med att engagera invånare, företag och andra aktörer på den lokala nivån i arbetet med hållbar utveckling, Agenda 21-arbetet. Förvaltningen upplever att det arbetet, mot en hållbar utveckling, idag är en nyckelfunktion som huvudsakligen saknas inom stadens tekniska förvaltningar. Inte minst ur trovärdighetsperspektiv lokalt mot medborgarna är det viktigt att stadens nämnder strävar mot en gemensam vision och gemensamma mål i hållbarhetsarbetet.

I processen att utarbeta en lokal strategi för hållbar utveckling kommer etablerade uppfattningar att ifrågasättas och synsätt kommer att ställas mot varandra. Förvaltningen anser att en viktig förutsättning för ett framgångsrikt strategiarbete är att stadsledningskontoret tar initiativ till och styr arbetet. För att produkten ska få stort genomslag är det viktigt med förankring på en så hög nivå.

Arbetsformer och samordning

Eftersom arbetsformerna och samordningen av det nuvarande Agenda 21-arbetet sannolikt kommer att ha betydelse för upplägget av ett kommande strategiarbete kommenteras även dessa.

Miljöförvaltningen avser att de närmaste åren samordna Stockholms stads Agenda 21-arbete genom att främst:

- ❑ främja utbytet mellan förvaltningar och bolag,
- ❑ arbeta för kunskaps- och erfarenhetsöverföring,
- ❑ vara nationell och internationell kontaktpunkt;

Främja utbytet mellan förvaltningar och bolag

Miljöförvaltningen anser att det i Agenda 21-arbetet behövs ett aktivt utbyte mellan förvaltningar och bolag. För förankring och kontinuitet i stadens arbete mot hållbar utveckling föreslår miljöförvaltningen att en styrgrupp inrättas på chefsnivå liksom en referensgrupp med lokala aktörer.

Stadsdelsförvaltningens synpunkter:

Förvaltningen delar uppfattningen att det behövs ett aktivt utbyte mellan förvaltningar och bolag. I stadens Agenda 21-nätverk där stadsdelarna, miljöförvaltningen, utbildningsförvaltningen och ett par kranskommuner ingår sker redan ett kontinuerligt utbyte och samverkan. De tekniska förvaltningarna behöver utse kontaktpersoner och påbörja ett gemensamt hållbarhetsarbete. Förvaltningen ser det också som mycket angeläget att få till ett ökat samarbete kring aktiviteter och projekt med de tekniska förvaltningarna.

Förvaltningen stöder tanken på en tydligare styrning av arbetet och det är självklart en styrka att ha stöd från en styrgrupp på chefsnivå. Samtidigt blir det en utmanande balansgång eftersom det sk underifrånperspektivet, som snarare bygger på nätverkstänkande än på linjära strukturer, allmänt anses vara en grundförutsättning för ett kreativt och framgångsrikt arbete för hållbar utveckling.

Kunskaps- och erfarenhetsöverföring

Miljöförvaltningen åtar sig att på olika sätt öka tillgängligheten till kunskaper, metodik samt goda exempel inom Agenda 21 och hållbar utveckling.

Stadsdelsförvaltningens synpunkter:

Förvaltningen välkomnar förslaget och ser framöver ett ökat behov av stöd när det gäller kunskapsöverföring och erfarenhetsutbyte. Här är miljöförvaltningen den naturliga kontaktpunkten och samordnande aktören. Den kan exempelvis bidra till att sprida rapporter och forskningsresultat, belysa framtidsperspektiv, ge seminarier och föreläsningar kring aktuella teman för såväl nätverk som för allmänheten, anordna lokala konferenser och andra aktiviteter i staden, utarbeta och trycka informationsmaterial, hjälpa till att ta emot studiebesök och samordna medborgarenkäter i dialog med stadsdelarna.

Nationell och internationell kontaktpunkt

Miljöförvaltningen åtar sig att nationellt och internationellt vara kontaktpunkt för Agenda-21 och att representera och samordna Agenda 21-aktiviteter så som projekt, enkäter, referensgrupper, konferenser och studiebesök.

Enligt miljöförvaltningens förslag bör staden hålla sig uppdaterad och aktivt delta i utvecklingen av det nationella och europeiska arbetet med Agenda 21.

Stadsdelsförvaltningens synpunkter:

En stor kunskapsbank har under åren byggts upp bland annat genom Agenda 21- projekten "Grönskande Levande Gårdar" , "Hållbar livsmiljö i Farsta" och "Hållbart Hjorthagen". Här kan stadsdelarna om de involveras av miljöförvaltningen bidra med en mängd erfarenheter. Förvaltningen ser också att miljöförvaltningen kan göra en stor insats genom att samordna projektansökningar och sammanföra projektpartners.

Nationella och internationella utblickar gagnar helheten och breddar perspektiven. Samtidigt ökar risken att få en kontinuerlig förskjutning av fokus eftersom det händer så mycket nytt i omvärlden. Förvaltningen menar att det är viktigt att sätta ner foten och bestämma sig för en utgångspunkt exempelvis när det gäller indikatorerna för hållbar utveckling.

Från de internationella men även de nationella utblickarna kan steget till det lokala arbetet på stadsdelsnivå ibland upplevas som ganska långt. Förvaltningen ser inte att den största konkreta nyttan finns i att koppla ihop sig med andra städer avlägset i Sverige eller internationellt. Tvärtom bör det regionala perspektivet och ett utvidgat samarbetet med kranskommunerna vara det mest intressanta för att inom regionen få till stånd en hållbar samhällsutveckling, hållbar fysisk planering, hållbara transportsystem mm. Särskilt viktigt ter sig detta nu när den nyligen framtagna "Vision Stockholm 2030" finns som ett diskussionsunderlag.

Det kommer att vara ett omfattande arbete under lång tid att utarbeta en lokal strategi. Det är därför viktigt att befintliga resurser används så att de ger mesta möjliga nytta för staden. I miljöförvaltningens skrivelse ges exempel på åtminstone fem nätverk, nationella och internationella där Stockholms stad aktivt deltar. Förvaltningen förutsätter att en avvägning gjorts så att arbetsinsatsen för detta förhåller sig i balans med omfattningen på övriga planerade åtaganden och arbetsområden.

Program för hållbar utveckling

Miljöförvaltningen föreslår att flera program och arbetsområden förenas i ett program för hållbar utveckling, som en förlängning till en övergripande lokal strategi för hållbar utveckling. Detta gäller exempelvis nuvarande arbetsområden för Agenda 21-arbetet, miljöprogrammet och andra måldokument som rör miljö- och hälsoskyddsfrågor och som är beslutade i kommunfullmäktige. Programmet föreslås förutom de nationella miljökvalitetsmålen också täcka in livsstilsfaktorer genom att även ta in de nationella folkhälsomålen.

Stadsdelsförvaltningens synpunkter:

Förvaltningen stöder förslaget att flera program och arbetsområden förenas i ett program för hållbar utveckling. Förvaltningen instämmer också i att hälsoaspekten bör bli en del av Agenda 21-arbetet inte minst för att det är frågor som engagerar stadens invånare mycket. Mer av framtidsytande tankar behövs också, exempelvis med koppling till "Vision Stockholm 2030".

Miljöförvaltningen föreslår att ett program för hållbar utveckling koordineras från stadsledningskontoret och i likhet med dagens miljöprogram anpassas till och införlivas i stadens integrerade ledningssystem.

Stadsdelsförvaltningens synpunkter:

Förvaltningen anser att det är bra om ett program för hållbar utveckling anpassas för och införlivas i stadens integrerade ledningssystem. Stadsledningskontoret har en viktig roll att fylla för att lyfta fram Agenda 21-arbetet. Tydliga anvisningar och uppföljning från stadsledningskontoret är en förutsättning för integreringen. Förvaltningen anser också att det är önskvärt med en ännu tydligare ansats till uppföljning och återkoppling till nämnder och bolag.

Miljöförvaltningen anger att staden under 2004 aktivt kommer att delta i arbetet kring den sk Aalborgdeklarationen som utvecklas vid en konferens för långsiktigt hållbar stadsutveckling i Aalborg i Danmark. Arbetet syftar bland annat till att diskutera och komma överens om mätbara mål och åtgärder för de kommande tio åren.

Stadsdelsförvaltningens synpunkter:

Förvaltningen vill här knyta an till tidigare diskussion om omfattningen på bland annat det internationella arbetet. Staden har sedan mitten av 90-talet arbetat med att utveckla indikatorer för hållbar utveckling för Stockholms stad och har internationellt (och nationellt) sett nått långt. Arbetet förefaller nu vara inne i ett slutskede där indikatorerna snart kan fastställas. Förvaltningen befarar att deltagandet i ett nytt internationellt utvecklingsarbete, där stadens indikatorer kan komma att behöva anpassas till nya yttre förutsättningar, kan leda till att indikatorerna fördröjs.

Hägerstens stadsdelsnämnd beslutade den 24 maj 2004 att godkänna förvaltningens tjänsteutlåtande och överlämna det som remissyttrande till kommunstyrelsen.

Särskilt uttalande gjordes av *Ylva Wahlström* (mp), bilaga.

Reservation anfördes av *Margareta Cederfelt m.fl.* (m), bilaga.

Hägerstens stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 5 maj 2004 är i huvudsak av följande lydelse.

Sammanfattning

Hägerstens stadsdelsnämnd har fått ett ärende angående Miljöförvaltningens samordning av Stockholms Agenda 21-arbete för yttrande. Där ingår också förslaget om att ta fram en lokal strategi för hållbar utveckling och ett hållbarhetsprogram i Stockholms stad. Det beskrivna arbetet för Miljöförvaltningens Agenda 21 arbete och deras stöd och samordningsansvar gentemot stadsdelarna under året och planerna för år 2005 ser vi mycket positivt på.

Att ta ett grepp om hållbar utveckling i staden som helhet är nödvändigt för framtiden. En viss tveksamhet inför ett hållbarhetsprogram finns dock. Stockholms Miljöprogram har blivit ett bra verktyg i vårt arbete och vi ser gärna ett liknande program även efter år 2006.

Bakgrund

Stockholm har skrivit under nationella, europeiska och internationella dokument som förbinder oss att arbeta med Agenda 21 och hållbar utveckling. Miljöförvaltningen har idag ett uppdrag att stödja och samordna stadsdelarnas Agenda 21 arbete. De presenterar sina idéer om hur det kan göras med fokus på följande områden: samordna och stötta Agenda 21 nätverket, energirådgivningen, Stockholms indikatorer för hållbar utveckling, Stockholms miljöprogram. Under 2005 vill man fokusera på erfarenhetsutbytet mellan förvaltningar och bolag, kunskapsöverföring samt nationella och internationella kontakter.

Agenda 21 arbetet syftar till att uppnå en hållbar utveckling och omfattar alla samhällssektorer och berör ekologiska, sociala, ekonomiska samt demokrati frågor. I dag ses arbetet som splittrat mellan flera olika aktörer och på flera olika programområden. Därför vill man initiera arbetet med att ta fram en strategi för hållbar utveckling och även utveckla Stockholms Miljöprogram till ett program för hållbar utveckling.

Förvaltningens förslag

Samordningen av Agenda 21 arbetet från Miljöförvaltningen och det stöd som de vill erbjuda stadsdelsförvaltningarna ser vi som positivt. Planen för årets och nästa års arbete är relevant för Agenda 21 arbetet som helhet.

Att börja arbeta fram en strategi för hållbar utveckling i Stockholms stad är ett gott initiativ. Ett samlat begrepp kring de ekologiska, sociala och ekonomiska frågorna är nödvändigt för att vi ska uppnå dagens miljömål och inte lämna över våra miljöproblem till nästa generation.

Att arbeta fram långsiktiga visioner och mål som ska utmynna i en strategi för hållbar utveckling är processer som måste få ta tid. Särskilt om det i Agenda 21-anda ska vara föremål för dialog och förankring på alla nivåer i stadens verksamheter och i

samverkan med boende, näringsliv och organisationer. Ett sådant arbete kommer att kräva extra stöd och resurser till stadsdelsförvaltningarna.

Förvaltningen ställer sig tveksam till idén om att ta fram ett hållbarhetsprogram i stället för ett nytt miljöprogram när programperioden gått ut år 2006. Stockholms Miljöprogram har blivit ett mycket bra, konkret och handfast verktyg för oss i stadsdelsförvaltningen att arbeta med. Det har lagts ned mycket tid och energi att förankra det i staden och verksamheterna. Att implementera ett nytt program i verksamheterna tar tid, att skapa förståelse för varför vi behöver arbeta med miljöfrågorna och komma överens om hur vi ska göra det på bästa sätt är ett långsiktigt arbete. Vi skulle se det som positivt om Stockholms Miljöprogram kunde finnas kvar i ungefär samma form även nästa programperiod.

Rinkeby stadsdelsnämnd beslutade den 29 april 2004 att godkänna förvaltningens synpunkter i utlåtandet som svar på remissen.

Reservation anfördes av *Kerstin Gustavsson m.fl.* (m), bilaga.

Rinkeby stadsdelsförvaltnings odaterade tjänsteutlåtande var i huvudsak av följande lydelse.

Rinkeby stadsdelsnämnd godkänner förvaltningens synpunkter i detta utlåtande som svar på remissen.

Sammanfattning

Miljö- och hälsoskyddsnämnden har beslutat om Miljöförvaltningens inriktning på Agenda 21-arbetet och om att föreslå kommunstyrelsen att samordna framtagandet av en lokal strategi för hållbar utveckling i Stockholms stad. Ärendet har skickats för yttrande bl.a. till Rinkeby stadsdelsförvaltning. Förvaltningen stödjer i stort innehållet i tjänsteutlåtandet och framför synpunkter på detta.

Ärendets beredning

Ärendet har beretts inom förvaltningschefens stab i samråd med förvaltningens miljösamordnare.

Bakgrund

Miljö- och hälsoskyddsnämnden har begärt in synpunkter på ärendet inför beslut i kommunstyrelsen.

Förvaltningens synpunkter

Stadsdelsförvaltningen stödjer Miljö- och hälsoskyddsnämndens beslut att godkänna förslaget. Miljöförvaltningen har en viktig roll i samordnandet av stadens Agenda 21-arbete och arbetet med de miljörelaterade program som staden antagit. Dokumentet

ger en bra överblick över Miljöförvaltningens roll och kommande uppgifter i stadens Agenda 21-arbete. Som exempel kan nämnas den energirådgivningsservice som Miljöförvaltningen sedan förra året administrerar och som Rinkeby stadsdelsförvaltning kommer att utnyttja vid en informationsinsats för medborgarna under hösten 2004. Det är viktigt att framhålla att det konkreta Agenda 21-arbetet sker ute i stadsdelarna, något som beslutades om redan 1997. Miljöförvaltningen strävar efter att på olika sätt utöka utbytet med stadsdelarna för att sprida kännedom och kunskap om deras uppdrag och målprogram. Ett första initiativ togs vid ett gemensamt möte i januari 2004 där Miljöförvaltningens personal samt stadsdelarnas direktörer och miljö- / Agenda 21-samordnare var inbjudna (se ärendets bilaga 3). Vid mötet närvarade även stadsdelsdirektören och miljösamordnaren från Rinkeby stadsdelsförvaltning.

Miljö- och hälsoskyddsnämnden föreslår att kommunstyrelsen i samverkan med stadens nämnder ska samordna framtagandet av en lokal strategi för hållbar utveckling i Stockholms stad. Rinkeby stadsdelsförvaltning stödjer detta förslag då det skulle ge möjlighet att på ett bättre sätt än idag samordna insatserna i ett flertal av stadens program som på olika sätt syftar till hållbarhet. Det ligger också i linje med det som Nationalkommittén för Agenda 21 och Habitat kommit fram till i en rapport 2003 angående lokala strategier för hållbar utveckling. Viktigt för en framgångsrik insats i miljö- och Agenda 21-arbetet är att den finns en samsyn inom alla verksamhetsområden att sträva mot ett gemensamt mål. En hållbar utveckling är nödvändig såväl inom den ekonomiska och sociala sektorn som när det handlar om ekologi, livsstil och hälsa. Det finns idag en lång rad av stadens program och policys som potentiellt kan bidra till en hållbar utveckling t.ex. översiktsplanen, näringslivsprogrammet, servicepolicy för Stockholms ytterstad, vattenprogrammet, programmet för ekologiskt byggande, integrationsprogrammet, dagvattenstrategien, miljöprogrammet, handlingsprogrammet mot växthusgaser och renhållningsordningen. Det är en fördel om det målinriktade arbetet inom dessa program kan koordineras från en central enhet (Stadsledningskontoret enligt förslaget) liksom det integrerade ledningssystemet. Det är dock viktigt att säkra att det miljömässiga inslaget i strategin får tillräcklig tyngd så att inriktningsmålet om att göra Stockholm till en ekologiskt hållbar storstad kommer att ha fortsatt hög prioritet.

Förvaltningens förslag

Förvaltningen föreslår att nämnden godkänner förvaltningens synpunkter i detta utlåtande som svar på remissen.

RESERVATIONER M M

Miljö- och hälsoskyddsnämnden

Reservation anfördes av ledamöterna Magnus Hellström (m) och Katarina Larsson (m) samt tjänstgörande ersättaren Lena Bring (m) enligt följande.

Att miljö- och hälsoskyddsnämnden skulle besluta

1. avslå förvaltningens förslag till beslut
2. uppdra åt förvaltningen att arbeta om förslaget i enlighet med Moderaternas förslag till budget
3. därutöver anförda följande.

Miljö- och hälsoskyddsnämnden har ett samordningsansvar för stadens Agenda 21-arbete. Agenda 21 är ett viktigt åtagande och en process där miljöfrågor, ekonomi och sociala frågor skall integreras i riktning mot en hållbar utveckling och en målmedveten hushållning med alla resurser. Agenda 21-arbetet måste bedrivas i alla nämnder. Det samordnande ansvaret åligger dock miljö- och hälsoskyddsnämnden.

Nämnden bedriver ett arbete kring indikatorer, vilket är ett enkelt sätt att visa komplicerade samband och fakta inom området 'hållbar utveckling'. Detta är arbete som är viktigt. Genom att visa på förändringar som mäts kan alla se i vilken riktning staden är på väg. Arbetet med indikatorerna bör kopplas till uppföljningen av miljöprogrammet.

Särskilt uttalande gjordes av ledamoten Björn Ljung (fp) samt tjänstgörande ersättarna Gustav Åkerblom (fp) och Rasmus Rasmusson (kd) enligt följande.

Agenda 21-arbetet bör bedrivas och beslutas lokalt. Det är angeläget att arbetet prioriteras i det vardagliga, lokala och i integrerad form i all verksamhet. För stadens del är det naturligt att Agenda 21-arbetet bedrivs i stadsdelarna med stadsdelsnämnderna i nätverk som samordning. Det är också fullt möjligt att också samordningen kan ske lokal t.ex. genom att en stadsdelsnämnd ges ansvar för stadsövergripande Agenda 21-samordning.

Gatu- och fastighetsnämnden

Reservation anfördes av Sten Nordin m fl (m), Ulf Fridebäck m fl (fp), Björn Nyström m fl (kd) enligt följande.

Gatu- och fastighetsnämnden beslutar att i huvudsak godkänna kontorets förslag till beslut samt att därutöver anför följande:

Det är angeläget att bredda begreppet "hållbar utveckling" och därmed också inkludera ekonomiska, sociala och kulturella aspekter. Det finns idag en ensidighet i diskussion som på sikt riskerar att skada miljöarbetet och som särskilt hårt drabbat storstädernas utveckling. Att enbart beskriva städerna som miljöproblem är ett grovt felaktigt angreppssätt som tyvärr har blivit allt för vanligt. Mot den bakgrunden är det därför viktigt att se städerna som den effektiva och resurssparande livsform de utgör.

Det framtida miljöprogrammet måste utgå från ett helhetsperspektiv kring hållbarhetsfrågorna. Det är mot den bakgrunden viktigt att även framöver föra frågor om utbyggd infrastruktur, realistisk parkeringspolitik och valfrihet och blandade upplåtelseformer i boendet inom ramen för "hållbar utveckling".

Särskilt uttalande gjordes av Per Bolund (mp) och Ann-Marie Strömberg (v) enligt följande.

Det är oroande att Gatu- och fastighetskontoret i sitt remissvar genomgående ställer miljökrav och social och ekonomisk utveckling i motsats till varandra. Tvärtom skapar en positiv utveckling på miljöområdet positiva spiraler även socialt och ekonomiskt. Genom att gå före i miljöomställningen får Stockholm i framtiden en konkurrensfördel jämfört med andra regioner.

Stadsbyggnadsnämnden

Reservation anfördes av Lotta Edholm (fp) och Mats G. Nilsson (m) enligt följande.

Stadsbyggnadsnämnden beslutar att stadsbyggnadsnämnden i huvudsak godkänner kontorets förslag, samt därutöver anför:

Det är glädjande att stadsbyggnadskontoret väljer att bredda begreppet "hållbar utveckling" och därmed också inkludera ekonomiska, sociala och kulturella aspekter. Det finns idag en ensidighet i diskussion som på sikt riskerar att skada miljöarbetet och som särskilt hårt drabbat storstädernas utveckling. Att enbart beskriva städerna som miljöproblem är ett grovt felaktigt angreppssätt som tyvärr har blivit allt för vanligt. Mot den bakgrunden är det därför viktigt att se städerna som den effektiva och resurssparande livsform de utgör.

Stadsbyggnadskontoret poängterar att det framtida miljöprogrammet måste utgå från ett helhetsperspektiv kring hållbarhetsfrågorna. Det är mot den bakgrunden viktigt att även framöver föra frågor om utbyggd infrastruktur, realistisk parkeringspolitik och valfrihet och blandade upplåtelseformer i boendet inom ramen för ”hållbar utveckling.

Östermalms stadsdelsnämnd

Reservation anfördes av ledamöterna Johanna Westin m fl (m), Birgit Ernerot m fl (fp) och Jan Ulander (kd) enligt följande.

Stadsdelsnämnden föreslås besluta att i huvudsak godkänna förvaltningens förslag till beslut samt att därutöver anföras

Det är angeläget att bredda begreppet ”hållbar utveckling” och därmed också inkludera ekonomiska, sociala och kulturella aspekter. Det finns idag en ensidighet i diskussionen som på sikt riskerar att skada miljöarbetet och som särskilt hårt drabbat storstädernas utveckling. Att enbart beskriva städerna som miljöproblem är ett grovt felaktigt angreppssätt som tyvärr har blivit allt för vanligt. Mot den bakgrunden är det därför viktigt att se städerna som den effektiva och resurssparande livsform de utgör.

Miljö- och hälsoskyddsnämnden har ett samordningsansvar för stadens Agenda 21-arbete. Agenda 21 är ett viktigt åtagande och en process där miljöfrågor, ekonomi och sociala frågor skall integreras i riktning mot en hållbar utveckling och en målmedveten hushållning med alla resurser. Agenda 21-arbetet måste bedrivas i alla nämnder. Det samordnande ansvaret ska dock åligga miljö- och hälsoskyddsnämnden.

Särskilt uttalande gjordes gemensamt av ordföranden Rolf Lindell m fl (s), ledamöterna Aila Erkkilä (v) och Ann-Sofi Matthiesen (mp) enligt följande.

Vi anser att förslaget att ta fram en samlad lokal strategi för hållbar utveckling i staden är viktigt. Det kan också vara ett viktigt dokument i utvecklingsdialogen med regionen och med statsmakterna. Det bör observeras att regeringen nyligen i en skrivelse till riksdagen (2003/04:129) har lämnat ett förslag till en nationell strategi för hållbar utveckling - ekonomisk, social och miljömässig. I skrivelsen välkomnar regeringen framtagande av lokala strategier för hållbar utveckling.

Hägerstens stadsdelsnämnd

Särskilt uttalande gjordes av Ylva Wahlström (mp) enligt följande.

I stort stödjer vi förvaltningens remissyttrande, men anför också följande:

Vi lokalt måste bidra till den stora utvecklingen för ett hållbart Stockholm, vilket i sin tur ingår i ett globalt strategiarbete, för långsiktig hållbar utveckling. T.ex. har vi

ett kommunalt förankrat organ runt Östersjö, "UBC - union for the baltic cities", som arbetar med dessa långsiktiga strategiska frågor, Christopher Ödmann är stadens representant i detta organ.

Strategi för god miljö och hållbar utveckling behöver flyttas högre upp på alla nivåers olika dagordningar. I andra länder, där miljöförstöringen märks tydligare är detta nödvändiga arbete redan betydligt längre fram. Lokalt skulle vi säkert må bra av att få arbeta vidare med dubbla program först och sen övergå till ett stort strategi arbete, där gamla miljö programmet ligger integrerat som en självklar grund.

Reservation anfördes av Margareta Cederfelt m.fl. (m) enligt följande.

1. Hägerstens stadsdelsnämnd beslutar att avslå förvaltningens förslag till beslut med hänvisning till Moderaternas förslag till budget i Stockholms stad.
2. Hägerstens stadsdelsnämnd beslutar att därutöver uttala enligt nedan.

Miljö- och hälsoskyddsnämnden har ett samordningsansvar för stadens Agenda 21-arbete. Agenda 21 är ett viktigt åtagande och en process där miljöfrågor, ekonomi och sociala frågor skall integreras i riktning mot en hållbar utveckling och en målmedveten hushållning med alla resurser. Agenda 21-arbetet måste bedrivas i alla nämnder. Det samordnande ansvaret ska dock åligga miljö- och hälsoskyddsnämnden.

Rinkeby stadsdelsnämnd

Reservation anfördes av Kerstin Gustavsson m.fl. (m) enligt följande.

1. att avslå förvaltningens förslag till beslut med hänvisning till Moderaternas förslag till budget i Stockholms stad.
2. samt därutöver anför följande:

Miljö- och hälsoskyddsnämnden har ett samordningsansvar för stadens Agenda 21-arbete. Agenda 21 är ett viktigt åtagande och en process där miljöfrågor, ekonomi och sociala frågor skall integreras i riktning mot en hållbar utveckling och en målmedveten hushållning med alla resurser. Agenda 21-arbetet måste bedrivas i alla nämnder. Det samordnande ansvaret ska dock åligga miljö- och hälsoskyddsnämnden.